GOD. VII. BROJ 1.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

IZDAJE NA SVIJET »DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA« U ZAGREBU.
UREDJUJU DR. FERDO NIKOLIĆ I VIKTOR KRALJ.

»OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GOD. ZA ĐAKE 30 Din., ZA OSTALE 40 Din., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU NA ILI DR. FERDI NIKOLIĆU, ZAGREB, MEDULIĆEVA 30. ILI PROF. VIKTORU KRALJU ZAGREB, MEDULIĆEVA 28. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 4 DINARA.

TISAK „TIPOGRAFIJA", GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB.

12556

GODINA VII. U ZAGREBU, DNE 20. RUJNA 1923. BROJ 1.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

† DR. MILAN OGRIZOVIĆ

Draga omladino !

Otvarajući evo prvim brojem tvoga lista «Omladine» u novoj školskoj godini niz radova, u kojem će se dobrim dijelom naći i plodova iz tvoga mladenačkoga pera, treba da se prije svega sjetimo teškog udarca, koji nas je sve bez razlike jednako pogodio

— sve bez razlike, da li staro ili mlado, siromašno ili bogato. I da ti je bilo moguće doći iz udaljenih krajeva prostrane nam otadžbine u kulturno naše žarište, drevni naš Zagreb, ti bi se bila na vlastite svoje oči uvjerila, da su istinite riječi o teškom udarcu, koji je osjetilo i staro i mlado, siromašno i bogato.

Bilo je to dne 27. kolovoza poslije podne. Veliko se mnoštvo bez razlike zvanja i zanimanja bilo tisućama skupilo pred mirogojskim arkadama, ni zvano ni naređeno, da na posljednjem putu zauvijek isprati jednoga od najvećih sinova hrvatskog naroda dra. Milana Ogrizovića, pjesnika po pozivu, profesora po zvanju.

U ogromnoj ovoj povorci, hrvatska omladino, mogla si vidjeti počevši od najstarijega do najmlađega na licima sjetu, u očima suzu — suzu ni kupljenu ni plaćenu. I da ti je bilo vidjeti dječicu njegovu nad grobom svoga hranitelja, kako se suzama oblivena plaho stisnula uza majku udovicu, i ti sama, omladino draga, bila bi zaplakala.

Ali s Milanom Ogrizovićem legao je u grob ne samo otac i hranitelj, već i čovjek, koji bijaše ljubljen kod sviju i svakoga, koji je imao prilike da bude s njime i jedamput samo u životu. Kao da je privlačio tek svojom veselom ćudi, svojom šalom i dosjetkom, a doista je snaga njegove privlačivosti ležala u pravoj i nepomućenoj čovječnosti, kojom bijaše prožeto čitavo biće njegovo.

Koliko li je samo dobra učinio u svom životu, koje mu se kao obično naplaćivalo nezahvalonšću! Ali on je bez obzira na sva nepriznanja i nadalje ostao vjeran svome pozivu kao čovjek, koji čini dobro ne radi pohvale i nagrade, već radi dobra samoga. Njegova vedra duša premda nadasve osjetljiva za svaki i najmanji utjecaj uzdizala ga je nad svagdanjom brigom života, uzdizala ga nad svim nedaćama i nepravdama, koje su ga progonile. Nije bilo nesreće, koja bi ga bila uzmogla tako poništiti, te bi bio klonuo duhom. Naprotiv što većma bi ga progonila moć sudbine, to jače i ponosnije bi dizao svoju umnu glavu prelazeći preko svih zapreka, sjećajući na pjesnika naivnika, koji i u najvećoj muci tješi i sebe i svoju okolinu riječima: tako je moralo biti! I u tomu je ležala nesavladiva snaga njegova.

Jedina ga je mogla pobijediti smrt! Da, svesilna smrt, samo ona je mogla učinivši kraj njegovu životu — ali tek fizičkomu, jer duševnim životom živi on još uvijek među nama i živjet će, doklegod bude i jednoga Hrvata, koji će znati i shvaćati, što je Milan Ogrizović učinio za našu prosvjetu, za našu kulturu.

Milan Ogrizović bez sumnje je jedan od najjačih talenata u našoj književnosti do dana današnjega. Smrt učinila je kraj radu njegovu, koji bi nam bio još mnogo toga neočekivano donio. Smrt mu nije dala, da jednom od najboljih svojih drama, možda i najboljim svojim djelom uopće proslavi tisuć-godišnjicu hrvatskoga kraljevstva, kojom se mišlju već odavno bavio. S njim je u grob legla mnoga lijepa ideja, mnoga dobra namjera, kojih mu sudbina nije dala ostvariti.

Tako je moralo biti! I mi treba da se zadovoljimo i da budemo sretni, da nam je uopće bio dan makar i na kratko vrijeme umnik i pjesnik, kakav bijaše Milan Ogrizović. Da, kratak mu je bio dosuđen vijek — vijek velikoga Schillera od četrdeset i šest godina. Pa ipak nam je i u kratko ovo vrijeme uza svu životnu borbu i sve nepravde i sve nedaće, koje su mu padale u dio, kao što to obično i biva više ili manje u životu svakoga onoga, koji pošteno i pravedno misli i osjeća, ipak nam je ostavio čitavu malu knjižnicu svojih radova: drama, romana, priča, feljtona i pjesama.

Komu nijesu poznate drame, što veće što manje, barem one dublje koncepcije kao «Banović Strahinja», «Objavljenje», «Vučina», da i ne spomenemo prvijenca mu «Daha», zatim «Susreta» pa «Tetralogije», ili dramatizacijâ njegovih «Propast kraljeva hrvatske krvi» ili «Čengića age»; a gdje su prigodnice, gdje su feljtoni, priče i drugo?! I konačno njegovo najpopularnije djelo «Hasanaginica», u kojoj drami je upravo majstorski obradio nesumnjivo najljepši motiv iz naših narodnih pjesama o nesretnoj Hasanaginici. Koliko li je osjećaja ulio pjesnik u ispaćenu dušu jedne žene i majke, koja ne smije da dijeli sreću s onim, kojega su djeca njezina zvala ocem, a ona mužem. Ovakvo što je mogao stvoriti samo pjesnik nadasve nježnih osjećaja, kakav bijaše Milan Ogrizović, koji je u tančine poznavao i najosjetljivije strane čovječje duše. I komu ništa drugo nije poznato od njegovih djela osim ove drame, i tome će biti jasno, zašto ga je onako ogromna žalobna povorka rođaka, drugova, prijatelja, znanaca i štovatelja ispratila na vječni počinak. Taj će razumjeti suze u očima ne samo onih, koji su ga ispratili do hladna groba, već i mnogih drugih, koji nijesu imali prilike da prisus-

tvoju tomu najtužnijemu događaju iz nedavnih dana.

Ni tebi, hrvatska omladino, diljem naše prostrane otadžbine nije bilo dano, da budeš svjedokom nadasve tužnoga događaja kao jedne velebne manifestacije, koja je jasno govorila, da je s Milanom Ogrizovićem doduše velika žrtva pala u grob, ali da je i taj neprocjenjivi gubitak jednoga od najvećih naših umova i pjesnika pridonio jačanju i osvještenju svih onih, koji jednako visoko štuju i ljube onu grudu, u kojoj su sahranjeni zemni ostaci njegovi.

I zato, hrvatska omladino, pa nalazila se ti i u najzabitnijem mjestu lijepe naše domovine, ne zaboravi nigda muža, koji je jednako ljubio sav svoj rod kao i tebe gledajući u tebi uzdanicu svoju, i zasvjedoči marljivim radom, da si dostojna onoga imena, kojim se ponosio i tvoj učitelj Milan Ogrizović; da se oboružana znanjem i jakom voljom uzmogneš danas sutra kao predstavnica hrvatskoga naroda uhvatiti u kulturno kolo svih Jugoslavena, zvali se oni Slovenci, Hrvati, Srbi ili Bugari, sveđ braneći svoje a štujući tuđe!

U to ime slava velikomu hrvatskomu pjesniku Milanu Ogrizoviću!

VIKTOR KRALJ.

LEPIRI

Leprše b'jeli leptiri
Prožeti dahom Proljeća.
Slatkih su sniva prepuni,
Leprše stazom od cv'jeća.

I lete, lete daleko . . .
Mirisne tražeći bašte,
I lete, lete za cv'ječem
Procvalim iz bujne mašte.

I izdižu se visoko —
Leprše ko b'jela svila . . .
Ne će l' im možda sunce
Tanana spaliti krila? . . .

Katica Agić.

MUJEZIN

Žarko sunce za brda je palo
I već sumrak svoja krila steže,
Sa munare okolinom glas se
Kao pjesma turobna razliježe.

Rad je prestô, a i žamor dnevni,
Mir već vlada posvud i tišina,
Čut' je samo onaj vapaj vrući
Put nebeskih otajnih visina.

Mrak se hvata, ali vidiš kako
Tanka strši u nebo munara:
Ko mujezin da se nebu jada
I s njim kao da se razgovara.

Ivan K. Ostojić

TUGA

Što sam danas tužan tako?
Promjenama duše moje ja podliježem vrlo lako,
Pa kada me gorka shvati — tada bježim u tišinu
I prezirem lažan život, i ostavljam tu nizinu.

Što je mojoj bijednoj duši?
Ni na san mi poći ne da; sve slađane misli guši
I nameće veći nemir: preda mnom su drugi puti,
O kojima nitko ne zna, o kojima znanost šuti . . .

Bježite misli u tišinu!
Nađite mi druge kraje — ostavite tu nizinu!
Mir, istinu, zadovoljstvo potištena duša traži,
Da se mlado bono srce tog života vjerom snaži.

Sarajevo 1922.

Branko Bunić.

ČEŽNJA

(gradu Bihaću)

Kad svileno nebo nakiti se zlatom
I zemlja se crnim ogrne baršunom . . .
Uzdisaji moji jezde Tebi jatom
I cjelove d'jele sa čarobnom Unom.

U mirisu noći pjesma se talasa
Bisernih valova i cvjetića sviju,
Mistično se ziba polje zlatnog klasa,
Dok b'jele aleje u tišini sniju.

A uzdasi moji traže, čega nema
Zapitkuju cv'ječe, zv'jezde, mjesec bl'jedi.
Al' svi oni šute. Zlatno zv'ježđe dr'jema,
A ledeni mjesec ukočeno gledi . . .

Katica Agić.

ZVONARČE I NJEGOVA MAJKA

I.

Anica je sjedjela na gornjoj stepenici ispod trijema, na krilu joj knjiga, u nazamku lutka, a u rukama pletivo, pa je naizmjence čitala, plela i poravnavala kosu ili odjeću svoje lutke, a nekad se zagledala u vis i »broji zvijezde po bijelom danu«, kako bi tata rekao. No najviše zaustavljali bi se njeni pogledi na Ludoj Viki, koja je prala školske klupe. Bilo ih je puno dvorište. Dugačke su kao gladna godina, a iscrvotočene od starosti, Bogo dragi, od dječije nepažnje tintom poštropane, od obijesti đačke nožićima isjeckane i sada neka ih Luda Vika opere, očisti, ponovi!

Baš teška rabota. I kako se samo žena upela. Pritisla, da joj ramena sve odskakuju, a golim se laktovima izvalile žile debele kao konopci. Tako ona radi od zore do mraka gotovo i neodahnuvši. Jednu klupu svrši, drugu uzme pod svoje žuljave ruke, tare nemilice, struže, mije i ne popušta, dok ne izvadi i posljednju mrlju i one ne pobijele, kao da su nove. Izgleda, čisto joj je žao, što se snjima mora rastati za ono nekoliko časaka, kad treba da se ruča. Ali tu je zvono, viša zapovijest, pa kad zazvoni, treba pustiti posao i dati Bogu božje. Mahom otkine ruke od djela, otare znoj s lica, prekrsti se i uputi se u kakav kut, da tamo izmoli Pozdravljenje i poruča ono nešto mrsa, što ga je ponijela. I još će i kruh da prekrsti, prije nego u nj zagrize. A kad Anica po objedu opet izide na dvor, Vika odavna već uronila u posao pa osim njega niti šta drugo vidi niti za drugo mari.

Pravo veli, da je Vika najvaljanija radnica u čitavom gradu. Zato i nema viđenije kuće, koja Vike ne bi trebala barem jedamput na godinu. Gdje se god svršavalo veliko kućno čišćenje ili ljetno pranje, ne može proći bez nje. Nitko tako sjajno ne očisti prozore, ničiji se podovi tako ne bijele. A što je znala okrečiti sobe i kuhinje, nema toga majstora, koji bi bolje umio.

U nje su doista sve vrline što mogu da obraduju srce valjane domaćice. Prvo: ona štedi snagom, onda rano dolazi i kasno odlazi, ne dangubi, ne razgovara. To osobito vole dobre kućanice na nadničarki, jer znaju, kad se jezik suviše kreće, onda ruke rado počivaju. Još vole one, da se ne prigovara nadnici. A Luda Vika ne prigovara nikada, ni jelu, pa bilo još tako sitno odmjereno, ni nadnici, pa ni onda, kad joj gospoja odbije koji desetak, ako je posao prije sunčana zalaska zgotovljen. I poradi tih vrlina upravo se otimale za Viku i Vikine ruke nesamo domaćice s kraja na kraj varoši nego i uredi i škole i crkve. Samo Vika će za male novce svršiti posao, što ga ne bi svršile ni dvije nadničarke, a tako dobro i valjano nikoja kao ona.

I dabome da ovako valjanoj radnici nikada nije ponestalo posla. Preko svoga ljeta bila je zaposlena dan za danom. Kad nije bilo što da se pere i čisti, unajmiće se kod kakove gradnje, nosiće cigle, škafove s mazom, vuče na tačkama pijesak i dok druge nadničarke mnogi čas prodangube u razgovoru, Luda Vika sebi našla čak i za vrijeme podnevnog odmora posla, sabirala među građom triješće i sasula ga na hrpu, da ga na veče ponese kući. No dogodi se počesto, da joj druge veći dio raznesu sebi smijući se Viki, kako to ona njima kupi potpalu. A Vika šuti na sve. Pa da nije luda!

Koliko se samo muči i prekida, pomisli Anica i ražali joj se srce na bijednu ženu. Jer Vika je bijedna i nevoljna, to se vidi na prvi pogled. I ne vidi se samo na njenom izmorenom tijelu i na traljama, kojima je sva zatrpana. To se vidi naročito na plahost i plašljivosti, kad osjeti na sebi tuđe poglede. Lice joj je vazda oboreno k zemlji. Kada treba s kim da razgovara, sva se nekako u sebe zguri i najvoljela bi, da se učini nevidivom. Krije lice pod velikim ubradačem, ali osobito krije ruke, zamatajući ih u pregaču, čim nema šta da radi. I sjeti se Anica, kako ju je ono nedavno postidjela pred ženom poradi nesmotrenih riječi svojih. To je bilo tako. Vika je bijelila kuhinju pa dakako nije bila obučena u stajaće odijelo, nego kao obično na njoj visjele stare tralje s bezbroj zakrpa, pored kojih je zijevalo isto toliko parotina. Čuje Anica od mame, da se svaki kvar na odjeći odmah mora da popravi i sašije. Zato Anica zapita Viku, zašto ne zakrpa ruho svoje i kako može ovako poderana da hoda

No istom što je Anica izrekla, odmah je i požalila. Luda Vika časom prestala u poslu, pogleda u Anicu ama pogledom, da je djevojčicu u srcu zazeblo, i sva zadihana od rada ispruži žena svoje ruke spram Anice govoreći tiho :

— Kako ću ovim rukama? Neće prsti, da drže iglu. Gledajte kako su tupi i tvrdi... Noću me tako bole, da ne znam kuda s njima...

Ovo je već sasvim tiho izgovarala, da se jedva čulo. Jer Vika se nikada ne tuži, nitko ne zna njezine boli i muke...

A Anica pogledala u one ruke i rastuži joj se malo srce. Bože, što su bili prsti tupi i natečeni i ispucani, izranjeni, jadni ! Takvih ruku Anica još nije vidjela. I samome dragom Bogu bi se ražalilo, a da ne bi Anici. Kako se samo ovakvim rukama može da radi ! Kad se Anica samo malo posiječe ili ubode, kolika li mazenja i prenemaganja ! Tu se sada ne može ni da plete, ni da pišu zadaće, ne pomaže se u kući, jer dabome boli i treba ranjenika liječiti i štedjeti i njegovati. A ovdje su dvije ruke i na svakoj po pet prsti, izobličenih, od luga i vapna izjedenih, pet ljutih bolesnika, ali se ne maze, ne liječe, ne njeguju, nego se bez prestanka taru u teškom poslu. I još noću bole, ne zna se, kuda će s njima. I nema tu mame, da tetoši i žali. Niko ne pita ženu, boli l' te ? možeš li još ?

Jučer je Anica kušala da pomogne Viki. Zasukala rukave pa žulja, struže, mije klupe. Ali brzo joj klonule ruke. Pa da je i nije mama potjerala, da se okani ćorava posla, što se sva polila od glave do pete, sama bi Anica odustala, tako je težak i zamoran posao. A žena eto dan u dan tako

radi, bez prestanka. Kako samo može? Anici je muka i gledati, kad se čeljade muči, kad koga znoj oblije. A ovdje curkom curi ispod ubradača. Njoj su suze i znoj jednako znaci i tuge i bijede. I ne može dalje da otrpi nego iznenada zapita Viku:

— Zašto malo ne prestanete i ne počinete?

Vika trgne glavu u vis kao iza sna. Zahvati rukom krajeve ubradača, što su se odriješili, pređe dlanom preko uznojena lica i rekne tiho:

— Prestaću, kad ovršim posao, a počinuću, kad stignem kući.

Pomisli Anica, kako to Vika pametno odgovara, a ipak svijet joj kaže, da je luda. Doduše, bila je oduvijek zasebne ćudi, a otkako ju je zadesila nesreća, nije čudo, da joj se pamet pomutila, te onda pokadšto, kad je napopane ludilo — tata veli »umna bolest«, — onda se vlada i radi, kako ne rade razumni ljudi. Tako na primjer, kad joj dođu oni nevoljni časovi, nikako ne može da otrpi kod kuće. Ustumara se jadnica po gradu i traži kuću, gdje se najmila na nadnicu. A nekad se možda onaj dan i nije unajmila, a ako jest, zaboravila gdje. Te onda šulja se ulicama, gusto zavijenu glavu duboko oborila, ruke smotala pod pregačom i sve nešto mrndajući preda se nekad se zatrčala, nekad opet polagano se vukla teturajući

amo tamo. I vazda za njom plaze nekakve krpe i konci, sad od suknje, sad od nogu, koje su bile zamotane u tralje i jedva se držale u papučama. I sretne li u ovom raspoloženju gospođu na ulici ili je ugleda na prozoru, ispružila bi svoje iznakažene ruke ispod pregače i rekla žalostivo i plačno:

— Gospojo draga, čuvajte ruke od vode i pranja, da vam prsti ne otupe kao ovi moji.

I onda bi zaprosila pregaču, da ugrije trbuh, jer ova je njena već poderana.

— Poderana, eto gledajte, jadna moja gospe!

Te razvije pregaču i pri tom zaplače kao ljuta godina.

Više i nije trebalo, da je svijet okrsti ludom. No osobito djeca, ti nesmiljeni napasnici, uzeše je na ruglo. U svojoj nerazumnoj okrutnosti, čim bi je ugledala, stala bi se derati za njom:

— Ide luda Vika, ispala joj kika.

I sad se lakomo čekalo, kako će se Vika poplašeno popipati pod ubradačem, da joj se kako zbilja kosa nije odriješila. Te onda udri u smijeh i ciku. A sirotica nagne u bijeg, da izmakne nemilosrdnoj dječurliji. No ne popuštaju bezočnici, već nastave ljutu igru trčeći i vičući za njom:

— Luda Vika ulicom ide s jednom papučom,
Druga joj se smuca, po zemljici kuca.

Anicu još i sada hvata bijes, kad se sjeti, kako je nedavno vidjela tu divlju rulju, gdje Viki pjeva ovu nemilu rugalicu. Sva gnjevna zaletjela se među rugače i stala ih goniti svojim suncobranom.

Na nesreću prelomi se tanka paličica i kod kuće bilo je svašta poradi Aničine nesmotrenosti. Što se to ona plete u tuđe poslove i još k tome na ulici. Zar se to pristoji djevojčici ? Anica dabome zna, da se ne pristoji. Ali u onome času zbilja nije mogla da misli na pristojnost, kad je vidjela, gdje djeca muče sirotu ženu.

— To se nikako ne smije trpjeti, da oni zlotvori vrijeđaju ubogo čeljade, pravdala se Anica.

No Anica je— ne bez stida — morala sama sebi priznati, da je bilo doba, kad je ona pjevala ovakove vesele pjesmice stojeći pred vratima svoje kuće i gledajući, što rade druga djeca. Onda je ona doduše još bila mala i luda i nije znala, kako ovakove riječi mogu da bole i da rane. A Vika se osim toga nikada i ne brani. Kad ugleda veću djecu, onda samo bježi plašljivo se obazirajući i plačući. A najčudnije bilo je to, da je Vika djecu silno voljela usprkos što su ovako nesmiljeno u nju zadirkivala. Kad bi srela kakova mališana, a nije bilo nikoga blizu, brzo bi mu se prikučila, pružila mu iz njedara jabuku ili drugu miloštu pa ga stala milovati po glavi, po licu i ručice mu ljubiti. Ali po gdjekad dogodilo bi se na to nešto neočekivano. Dijete udri u dreku i stane se braniti od žene rukama i nogama vičući iza glasa :

— Luda će me Vika, majko, luda će me Vika!

Pa ni jabuka ne zamami ga, jer su ga stariji naučili, da se boji lude Vike, grozeći mu se, kad je bilo zločesto :

— Čekaj samo, luda će tebe Vika !

Jednom tako Anica zatekla Viku, kako je htjela da miluje maloga Nikicu, — sinčića susjeda postolara.

Na djetetovo vrištanje izletila majstorica i stane da viče i grdi Viku, neka joj dijete ostavi na miru govoreći tvrdo, nesmiljeno :

— Ne blati mi dijete poganim rukama svojim.

Vika se sva posramljena odšuljala. A kad je prolazila kraj Aničine kuće, vidjela je Anica, da je Vika plakala i sve ruke pritiskivala na usta, a suze se cijedile preko ruku i polile joj rukave i struk. Taj pogled Anicu zgrabi za malo srce. Prvi put je ona tu osjetila žalost zbog bijede tuđeg čovjeka.

Od onoga časa Anica je bila uvjerena, da je luda Vika dobra, ali nesretna. Zar se ikada čulo, da je Vika ikome štogod na žao učinila ili samo i zlu riječ rekla ?

Nesretna je bila, eto, to je sve !

Zar joj nije već samo kršteno ime bilo nezgodno ? U našem gradu bilo je vazdan Kata i Reza, Ruža i Mara i drugih još imena, ali da bi se ženska glava ikada zvala Ludovika, to se još nije čulo. I eto s ovakovim imenom nadijevano čeljade pojavi se jednoga dana među Katama i Ružama. Pa kako je svijet to ime svakojako izgovarao i iznakazivao, najposlije načiniše od Ludovike Ludu Viku. I zla je sreća htjela, da joj je taj nadimak s vremenom i pristajao. Zadesila je nevolja za nevoljom i najzad od velike tuge i bijede odista joj se pomela pamet.

II.

Ali ipak stariji se ljudi sjećaju, da Vika u svojoj mladosti nije bila samo vrlo razborita i čestita nego i vrlo lijepa, prava krasotica. Danas na njoj doista nije bilo ni traga ljepoti. Nego već i onda bila je nešto plaha i strašno stidljiva pa se skromnošću svojom odlikovala između drugih djevojaka.

Kad je prviput osvanula u gradu, nitko nije pravo znao, ni otkuda je, ni čija je. Sama je o sebi tvrdo šutjela, a svijet je onda svašta napričao i što je bilo i što nije. Jedni govorahu, da su je djetetom ostavili cigani u nekom selu slavonskom, kad su se na vrat na nos morali preko noći da dignu poradi nekakve krađe pa odmaglili. Između hrpa pepela našao neki spahija na putu u lov sitno čedo bijelo, uzeo ga u svoj dvor i dao ga na hranu i odgoj slugama, a na krstu mu nadjene svoje ime. Jer Ludovig je svakako gospodsko ime. Drugi su opet pričali, da je nekuda ispreko Save iz Bosne, tu da su joj pred rođenim očima hajduci ubili oca i mater, a ona sama utekla u košuljici i bosonoga probijala se kroz šumu i planinu, dok nije stigla na Savu. Tu je našli dobri ljudi, prevezli je u Slavoniju. I onda se već zna, kao sirota beskućnica išlo dijete od ruke do ruke, od sela do sela, dok se tako jednoga dana ne namjeri ovamo.

Prodavala je kestenje i što je već godina sobom donosila : uz korizmu kokice, s proljeća trešnje, ljeti kruške i ostalo voće, a kad nije bilo šta prodavati, prala je i gladila košulje i haljine za gospodu. I lijepo ju je bilo vidjeti i s krpom na glavi, gdje hoda uspravno kao svijeća krijući lice stidno pod maramom, a čisto i pristalo odijelo ličilo joj, ma bilo kakomudrago priprosto, kao kraljevsko ruho, tako ga je umjela lijepo da nosi. Noge su joj uvijek bile obuvene u bijele čarape i sitne papučice, koje su čedno zvonile pod brzim koracima. Jer Vika je vazdan hodala hitro i lakonogo, kao da su joj pod pazuhom krila. Niko je ne bi mogao da stigne. Kad je kogod putem htio da je ustavi pa pitao:

— Kamo se žuriš, Ludovika ?

odgovorila bi i ne obazirući se :

— Za poslom — pa kao vjetar brzo odmakne dalje.

Ali istom nedjeljom pokazala se njena krasota u svom sjaju. Ne može biti, da joj je odijelo bilo raskošno. Na njoj nikada nije bilo vidjeti ni svile ni zlata. A toga nije ni trebalo. Kad je na ulici osvanula gologlava, crne debele pletenice omotala oko tjemena, bijelo-rumeno lice skromno oborila, u rukama krunica i molitvenik: onda nitko pored nje nije prošao, da se nije za njom obazrio i pomislio u sebi :

— Ja, lijepe li djevojke !

A istom kad bi plaho digla oči, onda je upravo tako, kao da su zasjala dva sunca, krupna i žarka. U crkvi klekla bi u najtamniji kut, prostrla poda se ponjavac i šireći ruke molila se tako pobožno, da za čitave mise pogleda ne bi svraćala s oltara. Nikada se o njoj nije govorilo ništa zlo ili ružno. Živjela je sasvim povučeno u kući jedne udovice u Podravini, radila svoj posao i nije se brinula za ostali svijet.

Jednoga je dana nestalo iz grada i nitko nije znao, kamo se djela. Više od dvadeset godina nitko je nije vidio. Onda iznenada iskrsne opet u donjem varošu i nastavi posao, gdje ga je prekinula pred toliko vremena. No bila se tako promijenila, da su ju jedva poznali. Postarala, pogrbila, loše se

odijevala, ni prilika više nekadanjoj ljepotici. Radljivost se njena podvostručila. Od zore do mraka kretala je ruke u tuđem poslu. A kad jednom nije bila ili na nadnici ili nije imala što da nudi na prodaju, pobirala bi po ulicama, što se na njima našlo: kosti, papir, krpe, trijeske i ponijela u pregači pa odnijela vrtljaru, da mu proda muku svoju za nekoliko krajcara.

Ulicama hodala je brzo kao i prije, možda još i brže. Oko nje se vazda vijorile kojekakve vrpce, krpe. To je dakako bilo neobično, jer je naš ženski svijet dosta uredno odjeven, kad izlazi pred kuću. Nekad u velikoj žurbi dogodilo bi joj se, da joj spane papuča. I sad više nije trebalo, da bezočna djeca uzmu viku na sprdnju, te ni pet ni šest stvori se pjesma, kojom bi se ispratila, dokle god ju je bilo vidjeti.

— Luda Vika ulicom ide s jednom papučom.
Druga joj se smuca, po zemljici kuca.

Tako bi se orilo s kraja na kraj ulice. A sirota žena bježala bez duše, pred tučom riječi, sva se u se zgurila, htjela bi da propane u zemlji. To je tako dugo trajalo, dok se nijesu učitelji prihvatili, da obrane jadnu ženu od bezdušnika. I od onda provodila se nemila šala samo onda, kad nije bilo nikoga ni blizu ni daleko, da čuje, i poslije ispjevane pjesme brže bolje uteklo se u kuću.

III.

Još su bile dvije klupe neoprane. A žena jedva više može. O tom je Anica bila uvjerena. Zašto bi Viki laktovi odjednom spali kao da su presječeni! Istina odmah se ruke opet nađu na poslu. Od znoja bila je sva mokra, haljetak se čisto lijepio za leđa i ramena. Pa ipak ne prestaje da struže, žulja i tare...

Ne može Anica da gleda. Razbijala si je glavu, kako bi da ustavi ženu u poslu, neka malo prestane i odmori se. Najposlije padne joj nešto na pamet i zapita:

— A je li, Vika, što vam radi sin Mijo?

E, sad da ste vidjeli Vike! Kao ubodena trgne se i okrene lice spram Anice. Čisto joj zasjalo ono obraza, što je izvirivalo ispod ubradače. Pitati Viku za »sina«, to je upravo toliko, kao da je tkogod daruje carskim darom. Da je tkogod zapita za »posinka« ili naprosto za »Miju«, ona bi suhoparno smrsila:

— Hvala, dobro je, — i ništa više.

No na pitanje za sina čisto se od dragosti zagrcala tražeći riječi, da što ljepše iskiti odgovor.

— O frajlice, hvala lijepa na pitanju i Bogu hvala, dobro mu je i zdravo je!

Nekad pred koju godinicu dvije, tri li, Anica bi još pitala i za majstora Peru, Vikina muža, i dobila odgovor:

— Hvala, dobro je i njemu i mijerno je... I pri tome bi razjapila usta i otkrila polovicu lica, da se vidi sretni smiješak, što je pitaju za njena gazdu i domaćina i što joj se priznaje čast žene, udate žene i majstorice.

Ali onda Anici, vragoljanki i nije toliko bilo stalo do čika Pere, koliko do toga, da čuje neobičnu i čudnu riječ, kako je u njihovu gradu nitko ne govori osim Vike.

— Kako vi to kažete »mijerno«? U nas se veli »mirno«.

— Pa mijerno, mirno, svejedno, dočekala bi Vika, samo neka je mijerno, pa je i dobro.

Tako Anica danas više ne smije da se šali, prvo, što majstora Pere više nema u životu, a drugo što Viki nije više do šale, jadna i tužna što je ostala na svijetu.

Danas će Anica samo još da pozapita:

— A kako je vama, draga Vika?

Ovo »draga« sasma obori Vikin otpor. Od miline i ganuća grcajući šapne jedva razumljivo:

Dobro, hvala Bogu i Bogorodici. I tu uzdahne teško i duboko kao da joj je uzdah izlazio ispod golema kamena.

I to je svijetu bio jedan dokaz, da je Vika luda, što bi na pitanje »kako joj je«, vazda odgovorila, da joj je dobro. Kako će biti dobro čeljadetu, što se pati kao ona, što trpi toliku nevolju i

zlo, što nema ni svoga krova nad glavom, a što je ruha, na njoj je, a što kruha, u njoj je?

Najposlije svrši Vika posao. I Anici je odlanulo. S pomoću podvornika unese Vika klupe u školske sobe, koje su odista sjale od čistoće i bjeloće. Pošto pomno pomete dvorište, ode Vika u drvarnicu, da svuče traljavu suknju i da uzme preobuku, koja samo što je bila čista i čitava, ali nimalo skladnija od radnog odijela.

Žurilo joj se, to se vidjelo. A ipak zapita u kuhinji, treba li još njene pomoći. Kako je bila savjesna, držala je, da joj treba svakako odraditi ono nešto zalogaja ručka i lončić kave, što joj preko nadnice davala gospođa učiteljeva.

— Ne treba, draga Vika, hvala vam, rekne mama i isplati Viki nadnicu. Žena uzme novce, zahvali i poljubi gospođi ruku pa izjuri na vrata.

— Pozdravite vašega Miju, vikne još Anica za njom.

— Mama, zatekne se Anica, mama, Vika nije ni komadić okusila jela, što si joj ti dala. Sve je ponijela kući Miji, a ona sama ručala kruha i nešto slanine.

— Eh, što ćeš, ko mati. Voli djetetu nego sebi.

— A nije joj ni rođeno, dovrgne Anica važno.

(Nastavit će se)

JAGODA TRUHELKA.

STARE HRVATSKE PRIPOVIJESTI

I.

O carevoj kćeri, kojoj bijahu ruke odsječene.

(Prerađeno iz knjižice »Mirakuli«, štampane u Senju 1507.)

Čitamo u nekom ljetopisu, da je u vrijeme, u koje je potpalo rimsko carstvo pod franačku vlast, vladao neki car, koji je imao ženu. Ova porodi vrlo lijepu kćer, ali u porodu ona i umre.

Poslije nekog vremena oženi se car s drugom ženom. I ovu držahu najljepšom ženom na svijetu. Mnogi ljudi dolažahu iz dalekih strana svijeta, da je samo vide i da se dive toj ljepoti ženi. Oni, koji su vidjeli nju i njezinu pastorku, govorahu, da je zaista neobična ljepota, ali da će biti njena pastorka, kad odraste, još mnogo ljepša od nje.

Čim je carica čula, što se govorka, bila je u duši svojoj vrlo uznemirena i zamrzi na svoju pastorku. Opsjednuta od vraga stade odmah razmišljati, kako bi je ubila. O tom dakako nije ni car ni nitko drugi ništa znao. Dogodi se, da je jednom morao otići car iz svoga carstva, a carica iz mržnje, koju gojaše protiv svoje pastorke, odmah pozva k sebi nekoliko vjernih svojih sluga i otkri im svoju tajnu uz uvjet, da je ne imadu nikomu saopćiti, što joj oni tvrdo i obećaše.

Oni bijahu spremni odmah pristati na svaku njenu zapovijed. Tada carica opsjednuta vragom paklenim reče onim slugama: »Ajte u kakvo zabitno mjesto izvan grada i povedite sa sobom carevu kćer, pa je ubijte u onoj pustoši i ostavite je zvjeradi, da je pojede, jer živi bludno. Da bi to car ni nitko drugi ništa znao. Dogodi se, da je mene uvjerite, da ste to učinili, odsjecite joj ruke i donesite ih meni kao znak, po kom ću poznati, da ste mi vjerni!«

Oni skloni zlu obećaše joj, da će to učiniti. Odmah počeše razmišljati, kako bi to izveli, a da se ne bi doznalo. Prožeti zlobom i himbom izvedoše je izvan grada potajice i odvedoše je u pustoš, gdje je odlučiše ubiti. Ali videći oni, kako je pobožna i poštena ta djevojka i kako se gorko plačući preporučivaše blaženoj djevici Mariji, ganuti na milosrđe ne ubiše je ipak. Nu želeći ispuniti zapovijed opake carice, odsjekoše joj ruke i ostaviše je živu u pustoši. Oni se povratiše u grad k carici i rekoše joj: »Mi smo izvršili zapovijed!« i pokazaše joj odsječene ruke kao znak toga krvavoga djela.

Ona djevojka u onoj pustoši i u onoj nevolji uzdignu oči prema nebu i gorko plačući dozivaše blaženu djevicu Mariju, da bi joj u velikom svojem milosrđu pomogla i olakšala njene boli. Tada, jer tako bi ugodno Bogu po zagovoru blažene djevice Marije, koja je utočište svakomu grješniku, zgodi se, da je sin nekog vojvode, idući po onoj pustoši s nekim svojim vitezovima, čuo onaj gorki plač i jadikovanje.

Čuvši oni taj plač i to naricanje pođoše onamo, odakle plač dolažaše, i nađoše tu djevojku, kako se plače, kleči, tuži se na svoju nesreću i neprestance moli pomoć u kraljice nebeske. Oni videći vanrednu ljepotu njezinu i njezinu pobožnost ganuti na milosrđe, odvedoše je na konjima u svoj kraj. Upitana ona od njih, čija je kći i kako ju je ta nesreća stigla, ne htjede ništa kazati.

Taj sin vojvodin dade je liječiti i dvorio ju velikom ljubavi. A kad je ozdravila, neprestance zahvaljivaše blaženoj djevici Mariji, što joj je pomogla u velikoj njenoj nevolji.

Ta djevojka bijaše ne samo lijepa tijelom, nego i razumna u govoru, a kod molitve uvijek pobožna. Stoga tkogod ju je vidio, divio se njenoj ljepoti, njenu razboru i njenoj pobožnoj skromnosti. Stoga je zavoli i sin vojvodin i zamoli oca, da mu je dopusti vjenčati. Oca njegova ta molba sinovljeva vrlo smete, jer nije znao, kakova je roda i jer ne imađaše ruku. Ocu nije bilo po volji, da bi je on vjenčao, ali on ga neprestance moljaše, i otac konačno dopusti i učini im sjajni pir.

A sada da vidimo, što se dogodilo s ocem ove djevojke. Vrativši se on u svoj grad, odmah zapita caricu, što se dogodilo s njegovom kćerju. Carica, kako je bila opaka i zlobna, gradila se vrlo žalosnom i plačući odgovori, da se ne zna, gdje se nalazi i tko ju je odveo. Car uvidjevši ovako, da je izgubio kćer, žalostio se veoma i dugo plakao. Ne mogavši se on nikako utješiti u svojoj žalosti, veoma se izjedaše.

Carica je uvidjela svoju pogrješku, pa se posavjetova sa svojim barunima i zaključi s njima, da će priredili mačevalačke igre, ne bi li ga kako utješila. Na te igre bio je pozvan i otac ovoga mladića, a sin osjećajući se sposobnijim i vještijim u oružju, zamijeni kod tih igara oca. Preporučivši

ocu svoju ženu, koja je imala doskora roditi, pođe s nekoliko vitezova na te igre.

Došavši u određeni dan na te igre, gospoda i oni baruni natječući se učiniše veliko veselje caru i udobrovoljiše ga. Od svih se najbolje ponio sin onoga vojvode i nitko mu nije bio dorastao. I stoga car, gledajući hrabrost i razboritost njegovu, zavolje ga i velika njegova žalost obrati se u veliko veselje.

Međutim žena toga mladića porodi dva lijepa sina. Vojvoda odmah posla posebnoga izaslanika k sinu, da mu javi, da su mu se porodila dva lijepa sina. Kad je taj izaslanik došao u carev dvor, opazi ga carica, pozva ga k sebi, želeći doznati novih vijesti, jer je znala, da dolazi iz dalekih krajeva.

Kad je došao k njoj, stade joj pripovijedati o vojvodi, njegovu sinu i onoj djevojci, koja ne ima ruku, i kako je ona porodila dva prekrasna sina, pa o njenoj velikoj ljepoti i razboritosti. Carica je odmah pomislila, da bi to mogla biti njena pastorka, koju je ona dala ubiti. Stoga reče ovomu izaslaniku: »Ajde sada k svomu gospodaru, a kad se kaniš vratiti u svoj kraj, molim te, da se navrneš k meni!«

Pošavši taj sluga do svoga gospodara, sina vojvodina, preda mu list njegova oca i stade mu potanko pripovijedati o njegovoj ženi i kako je porodila dva prelijepa sina. Pročitavši još list očev, bio je vrlo veseo. Odmah odgovori on ocu i među ostalim napisa u list: »Dragi oče, ako me ljubite kao svoga dragoga sina, imajte najveću brigu oko moje žene i oko mojih sinova, a ako drukčije učinite, ne ćete me više vidjeti!« Ovaj je list zapečatio svojim vlastitim pečatom.

Kad je sluga primio taj list, prije no je krenuo kući do vojvode, pođe još do carice, kako joj je obećao. Ona se prikaza vrlo dobrohotna i milostiva i dade mu jaka opojna pića, da se brzo opio. Kad je tvrdo usnuo, carica mu uze list i pročita ga, te se posvema uvjeri, da je njena slutnja bila opravdana. Na onom mjestu, gdje pisaše »imajte najveću brigu oko moje žene i oko mojih sinova« vješto izbrisa i napisa: Onu bludnicu zajedno s njezinim sinovima dajte pogubiti, a ako drukčije učinite, ne ćete me više nikada vidjeti, jer sam ja uvjeren, da ih je porodila u preljubu!

Iza toga poredi list, kako je i prije bio, pozove onoga momka i otpremi ga na put. Pročitavši vojvoda list svoga sina, ne prenagli se, već sazva svoje prijatelje i saopći im sadržaj lista. Oni zaključiše, da je zajedno s djecom odvedu na neko pusto mjesto, gdje bi je divlje zvijeri pojele. I opremivši je, privezaše joj na prsa njezine sinčiće, pa je odvedoše bez ikakve ljudske pomoći u pustoš.

Ona videći, kako opet nepravedno trpi veliku nevolju, plakaše gorko i skrušeno dozivaše blaženu djevicu Mariju, da bi joj pomogla u toj njenoj novoj nevolji i da bi je iz nje izbavila, te govoraše: »O preslavna majko milosti i milosrđa, zar ne vidiš, koliko zlo trpim ostavljena od cijeloga svijeta! Ja ću umrijeti s ovom mojom djecom, ako mi tvoja milost ne pomogne. Molim te, slavna nebeska kraljice, da me ne ostaviš u ovom pustom mjestu, jer se ne uzdajem ni u koga nego samo u tebe, koja si puna svake milosti!«

Dok je ona ovako molila i jadikovala dugo, noseći svoju djecu i lutajući po pustinji, po volji božjoj dođe do jedne pećine, u kojoj prebivaše jedan pustinjak. Videći je ovaj, kako se ona kini sa svoja dva sina, smilova mu se i smjesti je u jednu pećinu nedaleko od sebe. Ovdje je dijelio s njome sve, što je imao, i dvorio je, kako je znao i mogao.

Ovdje je ona živjela neko vrijeme i uvijek dozivala u pomoć blaženu djevicu Mariju. Kad je ona jedne noći skrušeno molila, ukaza joj se blažena djevica Marija, praćena mnoštvom anđela u velikoj svjetlosti, i reče joj: »O kćerko moja preslatka, ne plači se više, već se raduj, jer nijesi prestala u svojoj nevolji moliti moju pomoć. Budući da su ti nepravedno odsječene tjelesne ruke, ja ti dajem ove nebeske ruke!« Odmah su joj narasle ruke, kakve je imala i prije, a mati božja produlji: »Budi, kćerko moja, utješena, jer te moja milost ne će nikada napustiti i jer ćeš se doskora vratiti u svoje prvanje stanje!«

Kad je te riječi rekla mati božja, nestade je sa cijelom četom anđela, a ona mlada žena sa svoja dva sina u onoj pećini razmišljaše o velikom milosrđu, što joj bijaše iskazala blažena dj. Marija.

Međutim se sin vojvodin, a muž te žene, zadržavši se dulje vremena na carskom dvoru, vratio kući. Odmah se on brižljivo popita za ženu i djecu, te ih htjede vidjeti. Stari vojvoda pokaza mu odmah pismo, što mu ga je pisao, da ih ubije, ali mu podjedno izjavi, da ih nije ubio, već otpremio u pustinju, da ih ondje divlje zvijeri izjedu.

Kad je to čuo sin, zabolje ga kod srca i on se sruši kao mrtav. Pridigavši se, pođe s mnogim vitezovima tražiti je po pustinji, ne bi li je možda mogli gdje naći. Po zagovoru blažene djevice Marije dođe on, tražeći, do one pustinjakove pećine, gdje se nalazila njegova žena. Ovdje je on nađe zdravu i još s rukama. Njega obuze neizrecivo veselje, a još više radi čuda, što su joj ruke narasle.

Poslije toga zahvališe se Bogu i blaženoj djevici Mariji, oprostiše se od pustinjaka i povratiše se svi u grad s neizrecivim veseljem. Stari vojvoda i cijeli narod, kad vidje to čudo, proplače. Stoga učini veliko slavlje i pozove na nj mnogo gospode i vitezova. Kad su prigodom gozbe svi jeli, nije mogla jesti ova mlada žena od zadovoljstva, što joj je blažena djevica Marija iskazala toliku milost, te veseleći se, ne htjede više tajiti svoga porijekla. Podigavši se reče vrlo vatreno: »Dosada, plemenita i uzmožna gospodo, bilo je vrijeme šutnje, ali sada je nadošlo vrijeme, da vam kažem, da sam ja nesretna careva kći, kojoj je zadala lukava i zlobna carica neiskazana zla, od kojih me je oslobodila po velikoj svojoj milosti blažena djevica Marija!«

Kad su te riječi čula prisutna gospoda, vrlo se uzrujaše i zahvališe Bogu i blaženoj djevici Mariji, što spasiše ovu ženu iz tolika zla. Mladi pak vojvoda u svom veselju odmah posla k caru posebna izaslanika i javi mu sve.

Car čuvši te glase, vrlo se uzradova i posla odmah po kćer i zeta i učini veliko slavlje njima u čast. Ispitavši istinu uvjeri se o velikoj caričinoj krivnji i dade naložiti veliku vatru na sred trga. Kad je vatra najbolje gorjela, dade u nju baciti onu opaku caricu. Ovako izgorje ona u vatri, a njezina je pastorka dugo još i sretno živjela sa svojim mužem i djecom.

Pribrao: R. STROHAL.

RIO DE JANEIRO

(26. svibnja 1923.)

Na Prais Icarany otkotrljaše se valovi našeg broda, svrkaše se i razliše po pijesku. Kroz jutarnje magle zarumeni se nebo iza Theresopolisa, pokaza »Odedo de deus« (»prst božji« — čudna formacja pećine, šo poput prsta strši u vis) i zasija na jutarnjem suncu poput čistoga bakra. U suprotnoj strani zaljeva spava orijaški i neukusni Rio de Janeiro snom razmaženoga djeteta. Hiljade i hiljade lučnih svjetiljaka stade se trnuti. Neka neugodna jutarnja tmuša zavi grad i donese na brod zadah tropskih trava i vlažne klime. Još malo i dići će se orijaški zastor, što zatvara jednu od najljepših pozonrica svijeta. Nekim nesretnim slučajem zabludi ovamo nekoliko Portugiza, osnova ovdje grad i prozva ga »Januarskom rijekom« misleći, da su početkom godine pronašli nekakovo ušće. Kasnije se opazilo, da je to tek prekrasni morski zaliv na podnožju najčudnovatije scenerije prirodne. Humboldt ga ubraja među najljepše krajeve svijeta i stavlja uz bok Carigrada i Lissabona. Ubrzo se razvi u toj divnoj okolici neukusan jedan grad i svojom jučerašnjošću ne uspije, da si dade biljeg razvoja od nekoliko stoljeća. Danas ga nagrđuje još i jedan od najneuspjelijih svjetskih izložbi, koju srećom zatvoriše početkom zime. Na rubu obale podigoše skup palača barbarske napirlitanosti, nakrcaše ih nemogućom robom i otvoriše pravom amerikanskom reklamom. Od slavenskih država izloži jedino Čehoslovačka svoje gospodarske strojeve! Gotovo neopažen ostade najvredniji i najinformativniji meksikanski paviljon i poda dobru sliku toga viteškoga naroda, koji poznajemo tek po nebrojenim revolucionarnim pokretima i pobunama još iz doba carstva.

Nažalost danas u doba dnevnika, časopisa, naučnih revija i kina jedva što pobliže znamo o kojem narodu — poznajemo tek one, s kojima smo u dnevnom saobraćaju. Poznamo Arape po njihovim pobunama u Marokku i Tripolisu, Indijce po njihovim fakirima i zmijama, koji plešu, državljane sjeveroamerikanske Unije po kinematografskim senzacijama, konjokradicima i Sioux-Indijancima. U novije su tek vrijeme gg. Grado i Jobst stali u nas upućivati šire slojeve, da je snaga sjeverne Amerika u njenom vanrednom smislu za organizaciju rada. O Argentini napisa Dr. Janda knjigu, koja osta po našem nehaju za shvaćanje zbiljskog stanja stvari neopažena. Koliko se god rado zabavljamo bajkama jedne zemlje nije nam uspjelo zainteresovati se za prave odlike jedne nacije i zato stradavaju naši iseljenici polazeći s posve krive pretpostavke u strani svijet. Tko ide u Ameriku tražiti pustolovinu »ala Eddy Pollo« i ostali brojni »junaci« XX. vijeka, taj će se brzo razočaran vratiti!

Činjenica je, da strani svijet hoće snagu iseljenika, i to ne jedan dio njezin nego potpunu do izmorenja, a često puta do iznemoglosti! I Južna Amerika je puna (osobito Brazilija) takvih lovaca za srećom i moći ih je uvijek naći u podnevnim i večernjim urama, gdje tjeraju svoj ne-

stalni zanat džepokrađe, prodavanje srećaka i eksploatacije doseljenikove neiskusnosti.

Na brazilijanskoj oklopnjači zasvira trublja budnicu. Čekamo u sredini zaljeva, dok ne dođu zdravstvene i policijske oblasti. Nekoliko putnika izlazi pospanih lica iz svojih kabina. Francuz jedan, teatralnošću svoje rase pada na koljena i udara u plač dirnut tobože tom izvanrednom slikom prirode. U sredini maglenoga zastora pokaza se rupa i kroz nju se naluknu vrhunac šiljatog Corcovada (Corcovado je strma pećina, koja se skoro okomito diže iza grada) i vrh »Šećerne glave« Pao de Asuccar, ovoga najkarakterističnijega biljega Južne Amerike! Popevši se kasnije žičanom željeznicom preko prašumskog kraja i u visini od 400 m na vrh ukaza mi se jedan od najsilnijih prizora svijeta. U dva moćna polukruga prostro se orijaški taj grad između strmih brežuljaka i sustao na divnim pješćanim obalama, koje se protežu u daljinu od 300 km i tvore najdivnije naravno kupalište. Duboka pod nogama »Praia de Botafogo«, dalje u pozadini pod Corcovadom

glasovati »Jardim Botanico« s gorostasnom alejom paoma i tropskog drveća cijelog kontinenta i »Caminho do Silvestre«, taj Tuškanac Rio de Janeira s prekrasnim pogledom na grad i zaliv, na brežuljke oko Nicteroya i stijene Theresopolisa. Kroz gusti prašumski kraj vije se cesta u serpentinama prema vrhuncu Corcovada. Dalje prema sjevero-zapadu divni klanac sve do »Alto boa Vista« (Belevue) s gustim tropskim raslinstvom Mangosa, Piracicaba, kosovskih paoma i širokolisnih banana. Daleka Gavea gubi se u titranju usijana zraka. Sunce paklenski žeže, ma da je zimsko doba (na južnoj je zemaljskoj poluci obratno godišnje doba. Kad je u našem umjerenom pojasu sve pod debelim slojem snijega, ovija cijelu južnu Ameriku bijela maglica usijanih para. Tek općenito vlažna klima Brazilije ublažuje suhi zrak). Prema sjeveru i sjevero-istoku šumovite obale Nicteroya i Sao Francisca, a na istoku beskrajna ploha Atlantskog oceana narebrana valovima i tamno-modra kao tropska noć.

Ta zemlja fiktivnog zla, novovijeka zemlja Kanaan, privlači pustolove staroga kontinenta i one, koji se nadaju boljoj sreći i boljem životu u

novoj domovini. Zemlja bez tradicije bez etnografskoga tipa, utočište svih mogućih elemenata, podržava Evropu u izvanjem i prividnom licu, bez onih rijetkih odlika staroga kontinenta. Najbolje rasvijetljeni grad svijeta krije par milja od periferije jednu pustoš krajeva, izvan dohvata civilizacije. Sao Paolo, jedan od najnaprednijih gradova južne Amerike, ima iza posljednjih kuća izgled najzapuštenijih krajeva Evrope. Blizina se velegrada u nas osjeća već na više desetaka milja naokolo i podaje dojam savršenoga aparata, koji se bez te okoline ne može ni zamisliti. Tek plantaže kave u državi Sao Paolo davale bi, da nijesu u rukama svemoćnih fazandera (vlasnika plantaža), sliku cvatućeg kraja. Jedina ambicija građanstva je bogatstvo i to brzo bogatstvo, bez velikoga truda, da prestane jednom bijeda, bijeda ručkova i večera za jedan millreis, negdje u predgrađu u zamazanoj sobici s mnogo bolesnih članova obitelji, ispitih, blijedih od nečistoće i nezdrave klime.

Na svakom koraku susrećete osobe, kojima je jedina svrha, da vam uturi nekoliko srećaka federalne lutrije. Cijele legije ljudi žive od prodavanja tih varavih doznačnica sreće i lako se mogu vidjeti lica puna prevarenih nada i mnogo zgužvanih papirića pred lokalima loterijskih emisija. Strast igranja u Južnoj je Americi općenita! Sve igra, od radnika pa do generala federalne milice. Žarko tropsko sunce ubrzo ugrijava propale nade, i siromašak daje posljednji millreis, da si nabavi novu srećku, jer je sutra opet novo vučenje, pa onda opet prekosutra i tako u nedogled. I ta se nada vuče lijeno poput tropskih magala, koje lebde svako jutro oko čudnovatih vrhunaca iza grada te se gube oko desetog sata. Vučenja su skoro svaki dan, da ne bi posjednici tih varavih papirića odviše kasno ubrali svoje željno isčekivano zlato. Velike vas pisane reklame po pločnicima i asfaltiranim ulicama opominju, da je danas ili sutra vučenje koje lutrije i da Vam se za 600 Reisa (oko 6 Dinara) nasmijava sreća milijuna.

Opet se povratiše stare slike iz sredine XVI. vijeka u dugom nizu nepregledne povorke! Tjelovska je procesija Rio de Janeira. I ja vidim, gdje uskrsavaju čudne figure Grecovskih slika i isposnička lica Zurbarana i Riberre, gdje prolaze mimo mene šutljiva u vašarskoj buci bezlične ulice. I ovaj grad, koji ne pozna tradicije jednoga Toleda, Seville i Tarragone, krije u sebi jedan svijet likova, koji zaostaše kao odraz prošlih vijekova. Čudnu neskladnu pjesmu pjeva duga povorka naturalizovanih crnaca sa šarenim škapularima bezbrojnih kongregacija, i jedno mnoštvo praznih srdaca, puno neke naučene pobožnosti i važnosti. Pjesma vas se ta dojima, kao da dolazi iz nekih zatrpanih dubljina i nosi u sebi biljeg ropskih vremena još iz tamne kolonijalne prošlosti. Kavaliri »Majke božje od Milosrđa« (»Santa Maria del Pilar«) zaogrnuti u fratarske mantije i druge crkvene kongregacije svaka u kuti drugih boja, gube se u mrmoru suncem obasjane ulice i plavoga tropskog neba.

Nije lako pisati o Južnoj Americi. Tko je letimično proputuje, nema onih snažnih impresija, što ih podaju stari kontinenti s tisućljetnim tradicijama. Zemlja bez izrazitog etnografskog tipa nije mogla stvoriti bazu, da se izgradi nova kultura, koja bi mogla uvjetovati kulturniju budućnost. Sjeverna Amerika slobodna od mnogih zastarjelih pogleda starog kontinenta, mogla je ubrzo da u komercijalnoj civilizaciji postigne prvo mjesto i da si stvori dominantni položaj svojim smislom za organizaciju rada. Prešavši jednostavno preko nekih umišljenih zapreka Staroga svijeta razvivši svu svoju sposobnost i energiju u sticanju materijalnih vrednota.

Nikoga nije u Novi svijet vukla težnja za nekim kulturnim tečevinama, nego samo za materijalnim probicima, pa se bar dosada većina milijunaških familija podigla od manuelnih radnika, koji su ondje shvatili, da čovjek samo vještinom i sposobnošću može da svoj rad dovede do uspjeha. Da li će se jednom iz civilizacije Novoga svijeta razviti i jedna nova kultura, nije moguće ustvrditi.

Južna je Amerika tek loša imitacija Evrope bez onih odlika Sjeverne Unije i bar dosada nije ništa stvorila ni na polju kuture ni civilizacije. Ja bar ne smatram par milijunskih gradova kao Rio de Janeiro, Buenos Aires i t. d. za dokaz civilizacije! Svi ti gradovi imadu u najboljem slučaju nekoliko dobrih željezničkih pruga, koje ih vežu s unutrašnjošću, ali kakovim cestama ni traga. Grad Rio de Janeiro nema uopće nikakovih putova u nutrašnjost osim nekoliko željezničkih pruga, i vi ne možete niti kolima niti pješice da prispijete u koje mjesto udaljeno tek sat dva željeznicom.

Neprehodne šume prieče svaki pješački i kolni promet. Argentina broji tek 9 milijuna stanovnika i veća čest njezina stanovništva otpada na nekoliko velikih gradova. Onoga, što čini zdravi temelj svakoj državi Starog svijeta, nema, a to je seljaštvo i obrtnički stalež, i zato sve bježi u gradove, gdje su bijeda i bogatstvo veći nego u evropskim centrima. U Braziliji opet klima u većini država osim u državama Sao Paolo, Parana i Rio Grande do Sul) ne pogoduje, da se stvori jedan čvrsti temelj žiteljstvu, koje će ostati kao novi urođenik. Reći će netko, da su to sve nade države i da već postoji jedan etnografski tip Argentinca i Brazilijanca, ali 1.7—2 čovjeka na km^2 ne znače još ništa, to više, što se već preko 400 godina useljuju stranci u ove krajeve.

Tek kad zapadne sunce i spušta se nagla tropska noć, utonjuju čudnovati vrhunci okolišnih brda u tamu drijemnoga dana sakrivaju u krilu svome ovaj nesimpatični grad, koji progledava na tisuće i tisuće očiju i odrazuje dijadem beskrajnih redova svjetiljaka u vječno nemirnom Atlantiku.

Onda je ta slika čarobna i jedina.

JESEN STIŽE . . .

Sve slabija toplina sunčanih zraka, gomilanje i ganjanje oblaka po uzduhu i nestalno vrijeme predznaci su, da se približavamo periodu »mrtvila« — zimi. Pa baš ovaj prelaz iz punog života u prirodi u mirovanje, koji nazivamo jesen, obiluje naročitim ljepotama, kojih nema ni jedno drugo godišnje doba. Ljeti smo navikli gledati prirodu u naponu života uživajući u zelenilu bilja, koje je napunilo livade, šume, pašnjake i sve, dokle oko seže. Uživali smo u tajanstvenoj sjeni šumskoga hlada, blijeŝtanju sunca u livadi i vrtu, promatrali onu vrevu života koji se odigrava pred našim očima, u njegovoj igr i pjesmi, pogibiji i brizi. Sve šušti, zuji, pjeva, leti, skače; sva je atmosfera zasićena posebnim zadahom plodnosti zemlje, stvaranjem i napučivanjem. Snaga zemlje . . .

No i tome se približava svršetak. Oslabljivanjem toplotnih zraka sunca slika se malo pomalo mijenja. Gotovo jednoličnih boja nestaje: pomaljaju se polagano, pa sve brže nove boje, promiješavaju se među zelenilo, dok tamo iza prvih mrazova ne nastane pravo šarenilo u krošnjama. Naročito se to može vidjeti u bukovoj šumi: drveće se zaodjene posljednji put u najljepše ruho, koje nemilosrdni vjetar naskoro raskine, i šuma ide na počinak nasuvši zemlju obilato lišćem, pod kojim će prezimiti stotine šumskih biljaka i kukaca kao pod toplim pokrivačem.

Polje nam pruža sve drukčiju sliku. Dok se s proljeća, i tamo do polovine ljeta veličanstveno talasalo žito, ostalo je iza žetve golo strnje, a sa žitom je iščeznuo čitav svijet životinja, koje su se njime ili u njemu i hranile i nalazile prebivalište. Naskoro se zasivi poorano polje, a nedugo iza toga ponovno se zazeleni drugim, većinom niskim usjevom. A kada pane jesen, polaže ratar u blagoslovenu zemlju zrnje, koje vlaga i toplina još prije zime probudi na novi život: polje se zazeleni sočnim zelenilom, sunce ga isteže iz zemlje. No sunce biva sve slabije: žito prestaje rasti, čeka bijeli pokrivač — snijeg, koji će ga zaštiti od smrzavice. Pod njim mu je toplo i čeka, dok ga pokrivač ne pusti, da se ponovno u proljeće vine prema sunčanim zrakama. Kukuruz, koji se poput šumice isticao tamno zelenom bojom, osušio se i dozreo. Pjesma berača, puna života, ori se kukuruzištem, klipovi se tovare na kola, koja seoskim putem škripe pod teretom, a radostan ratar zadovoljno pjevucka, ako mu je berba obilata. A tamo dalje iskapa se krumpir, suši se posljednja djetelina, preorava se njiva: radi se punom snagom, jer jesen stiže . . .

A života u prirodi pomalo nestaje. Ptice selice već otputovaše, s krošanja se ne ori više njihov cvrkut. Hladnoća i nestašica hrane otjeraše ih iz domaje u tuđinu. Nepogrješivom tačnošću odilaze od nas prelijećući preko planina i mora gotovo stalnim putovima tamo na jug, koji će ih gostoljubivo primiti. Naše stanarice povući će se naskoro bliže k nama oko kuća, da lakše nađu hrane i zaštite od studeni; sjeverni gosti će se zadržati i u nas prezimiti, a neke će samo biti na prolazu kroz naše krajeve.

Onaj sitni svijet, što po cvijeću, drveću, uzduhu zuji, leprše i kruži — insekti — pomalo se povlači. Kuda? Veliki ih dio pogine, a ono što preostaje, poskrbi se za kakav zakutak zaštićen od vjetra i studeni, u kojem će ukočeno prospavati zimu. Pukotine u kori u drvetu, mahovina, lišće na zemlji, zatvorene prostorije — sve su to mjesta u koja se taj sitni svijet zavlači i tamo preživljava; no ne samo insekti, već i neki veliki sisavci, pa gmazovi »prespavaju« zimu u kakvoj rupi ili jami: vodozemci se uvlače duboko u mulj, gdje je toplije i gdje su sigurni, da se ne će smrznuti. Životinje se spremaju na zimski san, jer jesen stiže . . .

A što je s biljem? Ono će da spava. Istina nađe se po gdjekoja toliko otporna, da za blage zime ozeleni; no to su rijetki, maleni gosti. Većina se nadzemnoga bilja sasuši ili odbaci lišće kao nepotrebno i štetno breme. Ta cijela bi se biljka polomila, kada bi se težina snijega nagomilala na lišću. I tako nadzemni dijelovi strše u vis, a samo pupoljci na njima svjedoče i nevještu oku, da nijesu obamrli. Cijelo je stabaoce zaštićeno od prevelike studeni korom, koja ne propušta vlage ni sve studeni do njega. A bilje sočne stabljike spušta se u zemlju. Kao što su grčice hrušteva, gljiste, krtica i dr. dublje sašli u zemlju, gdje je toplije, tako i to bilje bježi u dubinu zemlje. To je bilje s lukovicama i gomoljima. Te tvorevine s pupovima, mesnatim ili ljuskastim lišćem, krcate sastojcima, koji će se do godine upotrebiti za prvi rad biljke, nalaze u zemlji toplo zaklonište, da preture zimu. Upravo krasan primjer pruža nam mrazovac (Colchicum autumnale), ona poznata jesenja biljka ružičastih cvjetova na livadama. Njena gomoljasta lukovica upravo nam je mjerilom, kako se duboko zemlja smrzla. Nikada se ne desi, da se lukovica nađe u zamrznutoj kori zemlje.

Drugom opet bilju nema ni traga, ali se za to mnogobrojne sjemenke njegove nalaze pod lišćem ili u zemlji, gdje sigurno prezime. Padne li na njih snijeg, koji je loš provodič topline, tada je zemlja mnogo toplija nego uzduh. U našim je krajevima to redovna pojava, pa samo vanredno duga i stroga zima naudi vegetaciji i tada bilje propada; no takve su godine rijetke i dolaze izuzetno. Eto tako se i bilje sprema na mirovanje.

Sve te pojave prestajanja života samo su prividne, jer život time ne prestaje, on je latentan, inaktivan. Živa bića nijesu izgubila sposobnosti da se povrate u aktivni život, njihova je životna djelatnost samo svedena na vrlo malenu mjeru. Stanoviti procesi doduše prestaju, ali ne uvijek posve. Tako u sisavca spadnu na minimum sve životne funkcije, pri kojima se troše nagomilane rezervne tvari. Ako mi govorimo o zimskom snu životinja, to je samo stoga, što to stanje nalikuje normalnom snu: ustinu između tih dvaju stanja golema je razlika, jer je postanak i uvjet za umanjenje životnih djelatnosti u oba slučaja posve različit; procesi, koji se odigravaju u snu i u zimskom snu, posve su oprečni.

Ipak ne valja misliti, da je umanjenje temperature i pomanjkanje hrane uzrok zimskom mirovanju. Pravilnije je reći, da period mirovanja pada

u »nepovoljno« doba godine, dakle da obje pojave koindiciraju. Čemu je zapravo taj period mirovanja, teško je reći.

U jesen se živa priroda sprema na taj počinak polagano pobrinuvši se za svoje potomstvo ili za svoj opstanak. I kada mi beremo plodove i spremamo ih za prehranu, rijetko kada pomišljamo, da su ih biljke stvorile u brizi za svoj opstanak, a ne za opstanak čovjeka i drugih stvorova. No s druge strane opet moramo dopustiti, da su životinje po prirodi upućene na biljnu hranu. A nju mogu dobivati jedino uništavanjem bilja, ali tu opet dolazi do veličajnog pravila: koliko životinje i čovjek bilja unište, toliko ga opet kultivira, a i u prirodi samoj pobrinuto je dovoljno, da se dosta bilja i spase, kao i životinja, koje služe drugim životinjama za hranu. U prirodi postoji regulativ, koji održava ravnotežu između živih bića.

A kada nam je priroda pružila sve svoje darove, kada je posao oko osiguranja daljnjega života dovršila, kada se posljednji puta ove godine djela u najljepše ruho, sprema se na počinak, jer jesen stiže . . .

OBLACI

Čemerni oblaci ko gladna soldateska
Kroz duboke šume nujni i pognuti gaze
Potoci crni niz bore im oštre teku.
Kose i brade im sijede cure u mrak.

Sve tiho je. A ja ipak spavat ne mogu.
Sa ulice nježno me gladi jedan topli trak.
Što ću? da spavam? Da se molim Bogu?
Kad oblaci blude ko gladna soldateska.

Majka moja ulazi tiho sa svjetiljkom.
Na licu joj otsjev titra i igra usnama.
Snop oštrog svijetla po licu pada mom
I sruši se uz blijedi šum po grudima.

»Sinko, vidi, kako su tužni ovi oblaci!
Od boli padaju sami preko sebe.
koljena su ovili dugim rukama,
A glave im eno među nogama.

Al' oni ipak ponosni, tihi, prolaze
kraj prozora naših i daljinama
i nikad nikome u ponoć ne dolaze,
Da mole za noćište ili večeru.

Na putu im one šume beskrajne
Pjevaju uspavanke i kancone svete,
da ih uspavaju. A vjetrovi grme marševe,
Da ih probude, nek brže polete.

Umorni često od dugoga puta sjedaju
po obalama voda mirnih dubokih.
I dugo, dugo tamo sjede, šapću, jecaju
I svaki u vodi traži svoje lice.

Ljudi ih mrze zato, što su u visinama,
što su puni dubina nedokučivih i tajnih,
što zamračuju sunce i dosađuju
I šalju duge kiše i razorni grad«.

Majka zašuti. I zagleda se tad
kroz prozor. A ja za njom posve tih.
— »Majko, šapnuh, kakav je ono oblak
U mraku one šume, daleko od svih?

Čini mi se, da traži nešto bolan,
al' netko mu ne da, i za to ne će u grad.
Vidi! Njegove oči svijetle, njegove vlasi su crne.
On tone, ali je još tako, tako mlad?«

Majka zadrhta. I užasom besvjesnim
baci na me pun straha pogled svoj.
Mrak dahnu duboko. A mene dvije tople zagrliše
ruke.
»Zapali svjetiljku! Brzo! — Brzo! — Sine moj!« . . .

Nikica Šop.

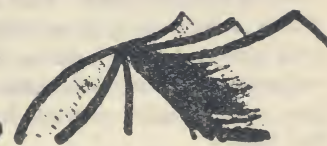
ROMANCA U SUMRAKU

Nekome uraru komšinica zmija
(To je za urara loš komšiluk bio)
Dođe, ne bi l' našla jesti, što joj prija.
Ali za sav ručak pade joj u dio
Turpijica, koju gledat zače stija.
Turpija joj stade mirno besjediti:
»Neznalice bijedna, što ćeš učiniti
Od sebe tvrđeg napast pokušala,
lude glave zmijo mala.
Ta prije no skineš s mene
trunak mrve tek malene
Sve ćeš sebi slomiti zube.
Mene samo vrijeme izdube«.
Na vas ovo ide, dusi zadnjeg reda,
Za ništ sami, rad ste vidjet, žrtvom jada
vašeg izgriženo sve, što vaše nije.
Al vam bijesna muka zalud grudma vrije.
Mislite li, s vaših da će napadaja
od tolikih djela ponestati sjaja?
Vaši zubi ne će skrhat slave znamen
On je za vas čelik, tuč il alem-kamen.

Pohrvatila: **Iva Rod.**

LISTAK

SLIČNOST IZMEĐU JEDNOGA ŠENOINA I SIENKIEWICZ-EVA OPISA!

Krasni su u našoj književnosti opisi šuma, polja i livada od Gjalskoga, pa Kumičićevi opisi mora, ali se Šenoini opisi prirode ili događaja u prirodi osobito ističu pjesničkim zanosom i neobičnom nekom krepkoćom. Uzmimo samo krasni početak njegove pripovijesti »Mladi gospodin«:

»Visoko se krilila ševa.

Jutro je, ljeto je, ravnica daleka, široka. Na istoku plamti rumena zora. O rujnom zanebiju crta se rijetka hrastova šumica, tanka šiba seoskog zdenca, šiljast, tanak toranj drvene crkvice — sve crno tvojemu oku, jer je rumenilo neba živo i bijelo, a najzad plavetno, kao oko djevojačko. Na zapadu se previja kosa tamnog vrhovlja, nad vrhovljem lebdi sred blijede modrine mjesec, kao velika srebrna škuda.«

To je gotovo pjesma u prozi. Takovom vatrom je mogao opisivati samo veliki pjesnik i umjetnik. Takovi nas opisi sjećaju sjajnih Corot-ovih slika. Opisi razgovaranja staroga Krušića sa svojim sinom Ivicom (»Seljak svome sinu«) i opis posavskoga konja, također u pripovijesti »Mladi Gospodin«, davno uđoše u naše čitanke kao uzori. Izvrsne Šenoine opise u »Prosjaku Luki«: porbena očevidnost, izborna pijanka i požar u selu i ostalo, već je istaknuo dr. Franjo Marković na 217. strani Matičine »Spomen-knjige«, pa je o njima suvišno ovdje govoriti.

Malo je koji strani pripovjedač nalik našemu Šenoi kao Poljak Henrik Sienkiewicz: divska snaga, zanimljivost predmeta i zapletaja, psihološka vještina, krasni opisi, rodoljubni zanos i etika.

Kako su Sienkiewieczevi historički romani zanosili naš mlađi naraštaj čitalaca, dobro je opazio i Miroslav Krleža u svojoj pripovijesti »Tri kavalira gospođice Melanije«. Meni se ipak čini, da će buduća pokoljenja više cijeniti umjetnost Sienkiewiecz-evih novela nego nekih njegovih romana, jer uza sav jaki realizam vješto oko opaža katkada i neko natezanje. Takovi su na pr. kontrasti debeli pan Zagłoba i visoki, mršavi Lougin Podpięta, jaki Skrzetuski i maljušni Wołodyjowski. Zagłoba je pravi novovjeki Odisej: uglavnome lukavac, ali u potrebi i junak.

Manje pripovijesti Sienkiewicz-eve pravi su biseri: pune su miline, nježnosti, psihologije i čuvstva, a gdjegdje proviruje i humor kao i u našega Šenoe (»S a h e m« »H u m o r e s k i z T e k i W o r s z y ł ł y«, »Nitko nije prorokom među svojima« (Nikt nie jest prorokiem między svemi«) itd. S toga i ove zanose i prostiji svijet nimalo manje od njegovih romana. Sjećam se, kako sam, kad sam još bio dječak, čitao Sienkiewicz-eve »Izabrane pripovijesti« (Matičino izdanje) pasući mlâd (jagnjad i kozliće) po brdinama biokovskim i plakao od ganuća radi pripovijesti »J a n k o g l a z b e n i k«.

Koliko sam samo puta u gorskome hladu pročitao onu pripovijest! Najveća mi je onda želja bila, da je pretočim u pjesmu, a sjećam se i sada, kako sam Sienkiewicz-eve riječi: »zujale su tiho (t. j. Jankove gusle), veoma tihano, baš kao mušice ili komarci« prenio u svoju pjesmu:

Gudio bi vazdan Janko
I na suncu i omari,
Al zujahu odveć tanko,
Baš ko muhe il komari...

Blažene uspomene milih dječačkih dana u slobodnoj prirodi!... Ja ovdje međutim, osim spomenute sličnosti uglavnome, želim napose istaknuti jedan Šenoin opis, koji se veoma približuje najljepšemu Sienkiewicz-evu opisu. To je opis zanosnoga orguljanja Klenova u pripovijesti »O r g u l j a š i z P o n i k a v a« (Organista z Ponikłi). Tome opisu — o onom predmetu — nema premca u svjetskoj književnosti. Radi ispoređenja obaju opisa,, potrebno je, da ih ovdje iznesemo, a sličnost ćemo podcrtati. Evo opisa Sienkiewicz-eva, koji sam ja još dječakom naučio napamet:

»Dok je Mjelnjicki još živio, te bi ga Klen za velikih blagdana i za proštenja zastupao, znao bi se on orguljajući ponekad i zanijeti. Zbivalo se to najpače usred velike mise, kad se ljudi u crkvi već razmolili, kad je tamjan čitavu već lađu crkve zahvatio, kad se narod već raspjevao kad se i sam Klen razigrao, a nabožnost se s glasom zvonova i zvončića, sa zaduhom mire, jantara i mirisavih trava, s titranjem svijeća i sjajem pokaznice (monstrancije) tako usjekla u duše ljudske, e se činilo kao da se cijela crkva na krilima diže u visine. Kanonik bi tad dižući i spuštajući pokaznicu od zanosa zaklapao oči, a Klen bi isto činio na koru i č i n i l o m u s e, d a o r g u l j e s a m e s v i r a j u, d a s e g l a s o v i o l o v n i h c i j e v i d i ž u p o p u t v a l o v a i t e k u p o p u t r i j e k a, d a s e r a z l i j e g a j u k a o p r e k o u s t a v a, d a p r o b i j a j u p o p u t i z v o r a, k a p l j u p o p u t k i š n i h k a p l j i, d a n a p u n j a j u c i j e l u c r k v u, d a s u p o d s v o d o m i p r e d ž r t v e n i k o m, u k o l u t i m a t a m j a n a, u s v i j e t l u s u n č a n o m i u s r c i m a l j u d s k i m — jedni grozni i veličajni kao gromovi; drugi govoreći živom riječi kao ljudska pjesma; treći umiljati, nježni, isprekidani kao krunice ili slavuljev poj...«

Sad evo Šenoina opisa, koji se nalazi na drugoj strani pripovijesti »Mladi gospodin«:

»Življe planuo istok, za šumicom se izvi rujna polutka, crvena kao krv. Zadrhtat ćeš. Al u hip — u mig sinule tisuće zlatnih niti, skoči n a n e b o z l a t n o, jutarnje sunce. Da oslijepiš. Kao pjena gine rumeni sunčani žar, sve jače i jače plavi se nebo, mila toplina grije ti krv. Z l a t n e n i t i t i t r a j u, d r k ć u, p r o p l i ć u s e g r a n j e m, ž i v i c o m, t r a v o m. S u n č a n o s e z l a t o p r o s i p l j e s j a j n o m g l a d č i n o m r i b n j a k a, u d a r a u o k n a g r b a v e k r č m e, v i j e s e o k o j a b u k e t r b u š a s t o g z v o n i k a, p r o d i r e g r a n j e m h r a s t o v e š u m i c e, te vidiš: šumica nije crna, zelena je. Lijepo je, Bože moj!...«

Preostali, veći dio ovoga divnoga Šenoina opisa izostavljam, jer nije potrebit za ovo iznošenje sličnosti, koja se u obadva opisa, našeg i poljskog velikana očituje najviše u samoj kompoziciji. Glasu orgulja u opisu Sienkiewicz-evu u Šenoe odgovaraju sjajne niti sunčane, kojima on opisuje širenje postepeno s nižega na više, od gladkosti ribnjaka do vrha seoskoga zvonika i šumice, nekom vrstom pjesničkoga klimaksa, kao i Sienkievicz, kad glas orgulja poređuje s va-

lovina i tijekom rijeke. Kao što Sienkiewicz svoj opis završava s umirom t. j. sa silaženjem orgulja Klena s kora pred crkvu, tako s umirom i Šenoa završi onaj svoj opis rasprostiranja sunčanih zraka: »mjesec bljedne, mjesec gine sred plavetne vedrine, kao tanka korica leda sred velike vode.«

Da je Šenoa vanredno ljubio Poljake to vidimo iz njegovih »Dopisa iz Zlatnoga Praga« što ih je štampao u »P o z o r u« g. 1863. (brojem od 1. i 13. siječnja, 19. ožujka, 23. svibnja i 18. kolovoza), radi kojih ga je u »S r b o b r a n u« bio napao Aco Popović, na što mu je Šenoa u »Pozoru« opet poslao »Odgovor Aci Popoviću« brojevi od 24., 25. i 26. lipnja 1863.). Zbog toga se pisanja Šenoa rastao »Pozorom«, koji nije odobravao njegove ljubavi za Poljake. Radi rusko-poljskog sukoba Šenoa se stavio na stranu dra. Gregra, dra. Sladkovskoga i drugih mlađih čeških političara i književnika, koji su protiv »staro češke« stranke dra. Polackoga i dra. Riegera radi toga osnovali »mladočešku« stranku braneći Poljake protiv ruske nasrtljivosti i gnjavljenja, čemu bijaše kruna odredba Pobjedonoščeva, da ne može u Poljskoj nijedan svećenik dobiti župe, dok ne položi ispit iz ruskoga jezika.

Narod Mickiewicza, Matejka i Kosciuszka u svojoj borbi za oslobođenje stekao je simpatiju Šenoinu, Starčevićevu i prof. dra. Ivana Broza i drugih Hrvata, kao što je u starini izmamio i najbolje djelo naše stare književnosti (Gundulićev »Osman«). Hrvate, srodne Poljacima po krvi, historiji i vjeri, zanimala je sudbina poljskoga naroda znajući, koliko su oni krvi prolili za očuvanje slobode i kršćanske kulture, koju je Ivan Sobjenski spasao pod Bečom, radi česa ga je u crkvi sv. Stjepana pozdravio propovjednik riječima Ivanova Evanđelja: »Bio je čovjek poslan od Boga imenom Ivan« (»Fuit homo missus a Deo, cui nomen erat Johannes«).

Da li se Šenoa u onome svome opisu poveo za Sienkiewiczem? Šenoa se rodio g. 1838., a Sienkiewicz 1846. Šenoa je dakle osam godina stariji od Sienkiewicza, koji je izišao na glas svojim »Slikama sa sela«, koje su bile štampane g. 1876., a prva mu je štampana knjiga »Ugljen-nacrti«, koji izidoše iste godine.

Benfey veli, da sličnost u književnosti i vjerovanju može biti i slučajna ili izvirati iz sličnosti temperamenta i prilika, pa tako vidimo, da i spomenuta slčnost proističe iz duševne srodnosti velikoga hrvatskoga i poljskoga pripovjedača.

Stipan Banović.

KRONIKA

† VATROSLAV JAGIĆ.

Dne 21. kolovoza o. g. sahranjen je u svojem rođenom gradu Varaždinu uz opće saučešće jedan od najstarijih i najvećih naših naučnih radnika dr. Vatroslav Jagić. Ime je njegovo bilo poznato daleko izvan granica njegove domovine, pa je zato i sav kulturni svijet cijele Evrope zabilježio njegovu smrt kao veliki gubitak za nauku. Sav je grad Varaždin bio iskićen crnim zastavama, a lijes pokojnikov, koji je bio izložen u foryeru varaždinskog kazališta, prepun vijenaca iz najrazličitijih strana: od Jugoslavenske Akademije u Zagrebu, od Zagrebačkog sveučilišta, Srpske Akademije, Sveučilišta u Beogradu, Praškog sveučilišta, Bečkog profesorskog kolegija, Čehoslovačke republike, grada Zagreba i t. d.

Prije nego je dignut lijes progovorio je u ime Jugoslavenske Akademije dr. Stjepan Ivšić, profesor slavistike na zagrebačkom sveučilištu; dr. Belić, izaslanik Srpske Akademije nauka i Beogradskoga sveučilišta; rektor praškoga sveučilišta dr. Pastrnek i napokon dr. Ušeničnik, rektor ljubljanskog sveučilišta.

Kondukt je vodio sam zagrebački nadbiskup dr. Bauer

Nad grobom govorili su još mnogi pokojnikovi štovatelji i zastupnici korporacija i društava. Tako je govorio varaždinski gradonačelnik Podgajski u ime grada Varaždina, Dr. Srkulj u ime grada Zagreba, dr. Murko u ime časopisa »Slavije«, Dr. Bazala u ime Matice Hrvatske i Društva hrvatskih književnika, dr. Čajkovac u ime pedagoškog književnog zbora.

Tako svečani pogreb zaslužio je pokojni Vatroslav Jagić u punoj mjeri. Njegov je naučni rad na polju slavenske filologije tako obilan i tako vrijedan, da će u tome području njemu jedva biti premca. Kao đak rodoljubnih hrvatskih profesora Babukića, Mažuranića, Vebera-Tkalčevića, Torbara, Macuna postao je i on domorodac, a kao slušač glasovitog profesora filologije Miklošića zavolio je još jače filologiju, kojoj se dao iz sve svoje duše, poklonio njoj sve svoje umne sposobnosti i napisao bezbroj rasprava, članaka, ocjena i knjiga.

On je osnovao njemački časopis »Archiv für slavische Philologie«, u kojem je okupio sve slaviste sviju slavenskih i neslavenskih naroda.

Kao profesor djelovao je Jagić u Zagrebu, a kao sveučilišni profesor u Odesi, Berlinu, Petrogradu i Beču, te odgojio nekoliko desetaka generacija profesora slavistike.

Jagić je ostavio gradu Varaždinu na uživanje svoj mali posjed i odredio, da se od prihoda s toga posjeda uzdržaje njegova grobnica i da se utemelji stipendij za jednog varaždinskog učenika. I to je osim ostalog dokaz, kako je Jagić ljubio svoju rođenu grudu.

KULTURNO-HISTORIJSKA IZLOŽBA U VARAŽDINU.

Dne 14.—22. prošlog mjeseca bila je u Varaždinu priređena je vrlo uspjela kulturno-historijska izložba, koju je priredio građanski odbor od 25 lica na čelu s predsjednikom dr. Pečornikom, uz kojeg su si još najviše dali truda oko pripreme te izložbe potpukovnik Mrzljak i prof. Filić. U osam velikih dvorana varaždinske realne gimnazije bila je smještena lijepa izložba, u koojj je bio prikazan historijat grada Varaždina, te izloženi razni predmeti iz kulturnog doba do ovog stoljeća. Varaždin upravo obiluje takovim predmetima, jer grad ima svoju staru tradiciju u političkom i u kulturnom životu. Izložba je bila otvorena u prisustvu vladinih i građanskih oblasti, te je bila lijepo posjećena. Posjetilo ju je oko tri tisuće osoba.

U prvoj dvorani bila je izložena heraldika i historija grada Varaždina s mnogobrojnim originalnim poveljama počevši od god. 1209, kada je za kralja Andrije II. grad Varaždin proglašen kraljevskim i slobodnim gradom. Tu je bilo izloženo i najstarije žezlo gradskog suca, gradski pečati, stare zastave, cehovske uspomene, mnoge historij-

ske uspomene, novci te oružje, stare knjige štampane u Varaždinu, među njima najveća rijetkost »Postila« izdana od Vramca g. 1585, vlasništvo samostana Franjevaca.

U drugoj dvorani izložena je stara crkvena umjetnost prikupljena iz varaždinskih samostana i crkava, stare slike, crkveno ruho i posuđe te knjige, sve od velike historične i faktične vrijednosti.

U trećoj je sobi bio izložen starinski porcelan i staklo, što se prikupilo kod starih i uglednih varaždinskih plemićkih i građanskih obitelji. Tu je bilo izloženo starinskih ura, štapova, nakita, slika i dvije originalne toalete iz Biedermayerove dobe, autografi glasovitih Hrvata, i t. d.

U daljnjih pet soba bilo je izloženo starinsko pokućstvo, koje su pribrale, a bilo je većim dijelom i njihovo vlasništvo, rodoljubne varaždinske dame gdje dr. Pečornik, dr. Meixner, dr. Kalabar i Horvat, koje su ujedno bile i najljubeznije tumačice u svojim dvoranama. Tu su bile uređene potpune garniture raznih vrsti soba iz doba empire, Louis XVI. Biedermayer, renesanse, baroka i raznih drugih stilova, većinom stare obiteljske baštine. Tu je bilo i raznih

obiteljskih portreta, starinskih ura, veziva, porcelana, biblioteka, bakroreza, i t. d. Prof. slikanja na varaždinskoj realnoj gimnaziji Vlaho Pečenec izložio je također svoj album originalnih bakropisa od starog Varaždina, poglavito prekrasne partije starog varaždinskog grada.

Prilikom izložbe održan je i sastanak slovenskih muzealnih društava u Varaždinu pod predsjedanjem sveuč. prof. iz Praga dr. Mat. Murka, glasovitog slaviste i redaktora praškog slavenskog časopisa »Slavije«, a sudjelovali su na tom sastanku delegati slovenskih muzealnih društava iz Maribora, Ljubljane, Ptuja i Celja, na čelu s poznatim stručnjakom ravnateljem ljubljanskog muzeja Mantuanijem. Nakon što su delegati prije podne razgledali izložbu, te se najpohvalnije o njoj izjavili, održan je poslije podne stručni sastanak, na kojemu se raspravilo mnogo pitanje o zajedničkoj kooperaciji i prikupljanju gradiva za jednu zajedničku muzealnu mapu na području spomenutih društava. Iznijelo se pitanje mape predhistorijskih i rimskih nalazišta i kako da se dođe do arkivalija i raznih muzealnih predmeta, koji se nalaze rastreseni po raznim austrijskim i ugarskim arkivima i muzejima. Vijećalo se i o budućem zajedničkom radu i kako bi se oko toga prikupili radnici i muzealna društva iz čitave Jugoslavije, te je u svemu postignut najljepši sporazum.

Od izložbe preostala je lijepa svota, koja je određena za temeljnu glavnicu novog Muzejalnog društva za grad Varaždin, koja će za koje vrijeme opet prirediti sličnu izložbu, po svoj prilici god. 1925. na uspomenu tisuću godina hrvatskog kraljevstva. Tom zgodom se pomišlja na priredbu takove izložbe od cijele varaždinske županije, gdje je u raznim plemićkim gradovima i kurijama nagomilano upravo veliko obilje obiteljskih uspomena iz prošlog i pret-

prošlog stoljeća. To će biti tim važnije, jer nam mnogi od tih dvorova i kurija na očigled nestaju, tako Novi Marof od Erdödyja, Bisag od Draškovića, Oroslavje od Vranicanija, Stubica od Oršića, a da ne spominjemo i mnogobrojne kurije i dvorove, koji su već sasvim nestali zajedno sa svojim starinskim pokućstvom, i knjižnice, a što bi se donekle još i moglo spasiti, u koliko već nije žalibože propalo ili uništeno ili na sve strane razneseno te rasprodano.

Varaždinska kulturno-historijska izložba bila je tek mala slika tog sakrivenog blaga, koje se nalazi okupljeno po cijeloj Hrvatskoj i Slavoniji, gdje će uslijed demokratiziranja naše nove države i neminovne posljedice provedbe novih agrarnih reforma doskora nestati kod nas mnogobrojnih veleposjeda, njihovi dvorova i nebrojenog kulturno-historijskog blaga, koje se u tim dvorovima nalazi. Zato je tim više hvale vrijedan pothvat i zamisao takovih kulturno-historijskih izložbi, kakova je eto bila priređena u Varaždinu, pa bi bilo zgodno, da se takove izložbe prirede i u drugim kulturnim centrima po Hrvatskoj i Slavoniji osim u Zagrebu, gdje već odavna postoji takav veliki i prekrasni kulturno-historijski muzej u zgradi Obrtne škole na Sveučilišnom trgu. Kako smo upravo dočuli, sprema se prvi Maribor, da na godinu priredi sličnu kulturno-hristorijsku izložbu.

Dr. Fr. Bučar.

OVOGODIŠNJA KAZALIŠNA SEZONA.

Ovogodišnja kazališna sezona u zagrebačkom kazalištu počela je nekako bez programa — barem ga uprava nije po običaju objavila —, pa dosada i nije donijela nikakovih noviteta ni stranih ni domaćih, a ne može se po muku uprave niti naslutiti, što će nam novo donijeti. Za publiku kao da sezona još i nije pravo počela. Kazalište je slabo posjećeno, pogotovo ako nije komad u predbrojci. Sve kao da se nešto očekuje, a čini se, da se ništa ne sprema. Dosada nam je uprava donijela neke reprize, koje je potkraj prošle sezone prekasno iznijela. Tako smo vidjeli komad Nikole Jevrejinova »Ono, što je najvažnije«, za nekoga drama, za nekoga komedija, pa Kosorov: »Požar strasti« u novoj režiji i novoj podjeli, koji se davao i kao đačka predstava u nedjelju dne 16. rujna, Schakespeareova: »Građanina plemića« i napokon Ogrizovićevu »Hasanaginicu«, od koje je dio čistoga prihoda bio namijenjen pokojnikovoj udovici i djeci.

Najviše se daje opera, u kojoj još uvijek pjevaju neki članovi ruski, premda su već po dvije godine stalni članovi našega kazališta. Prije je bio običaj, ako se angažira koji strani pjevač, da dobije rok, do kojega mora naučiti naš jezik, i redovno ga je naučio. Danas se to valjda ne traži, pjevači pjevaju, kako znadu, a publika ne razumije.

Kako se govorilo, spremala je uprava nekakovu premijeru za petak 21. o. mj., ali ju je iz nepoznatih razloga odgodila.

Gradnja novoga dramskoga kazališta nije se pomakla s mrtve točke, premda je već sve osoblje za to kazalište angažirano.

Tako zvane »đačke predstave« su preskupe i zato ih đaci slabo polaze. Možda bi se ipak dao uvesti onaj stari sistem, da takove predstave budu davane u radne dane popodne i da se cijelo gledalište stavi na raspolaganje đacima. Tako bi i to ime »đačke predstave« bilo opravdano i što je glavno, đaci bi mogli na te predstave ići i imati od njih koristi. Đački je parter već odavna premalen, a za učenice nema uopće jeftinijih mjesta, već ako će na galerije — a ondje bi mogli često naći vrlo nezgodno društvo.

OLIMPIJSKI DAN.

Na dne 16. rujna održan je po cijeloj državi olimpijski dan s namjerom da se sabere što više novčanih sredstava olimpijski fond. Na taj način bit će bar donekle omogućeno poslati naše najbolje sportiste i dostojnu reprezentaciju na naredne olimpijske igre, koje će se održati na godinu u Parizu. Središnji olimpijski odbor s izvršnim odborom spremili su u to ime veliku sportsku manifestaciju, koju su u Beogradu, Ljubljani, Splitu i Sarajevu izveli olimpijski pododbori u savezu s ostalim sportskim organizacijama.

U Zagrebu je ujutro održana utrka teklića na Zrinjskom trgu, kod koje je sudjelovalo osam klubova, te je prvi došao na mjesto Hašk a drugi Građanski. Iza toga pošla je gradom od državnog kolodvora velika sportska povorka, oko jedne tisuće sportaša Zrinjskim i Jelačićevim trgom, Ilicom i Frankopanskom ulicom na sveučilišni trg, gdje su se svi klubovi i Savezi te podsavezi porazmjestili u jednu skupinu, koju je u ime izvršnog odbora pozdravio dr. Jakovac a u ime središnjeg odbora potpukovnik Gjukić. Na to se povorka uz sviranje svih triju himna razišla manifestujući za olimpijsku ideju. Poslije podne bile su na igralištu Concordije velike sportske utakmice sa biranim programom. Započelo se hrvanjem, a nastavilo bacanjem kuglje i švedskom štafetnom utrkom, biciklistikom, floretovanjem i mačevanjem. Konac priredbe bila je nogometna utakmica sastavljena između A i B reprezentativne državne momčadi, koja bi imala igrati s reprezentacijom Rumunjske za kraljev pehar. Osim toga se po ulicama sabiralo u žara-ma, koje su preuzeli pojedini klubovi i njihovi članovi i članice.

U Ljubljani je ujutro održana olimpijska matineja u dramatskom kazalištu, kod koje je govorio spomenslovo o olimpijskim igrama vrli slovenski propagator olimpizma dr. Demeter Bleiweiss-Trsteniški, a osim toga su sudjelovale kod matineje prve operne sile s koncertnim točkama. Poslije podne održana je velika sportska svečanost i lutrija, te se i tamo sigurno dosta prikupilo za olimpijsku ideju. Na jednaki način održani su olimpijski dani i u Beogradu, Splitu, Sarajevu i Novom Sadu, kao i u nekim drugim manjim gradovima, gdje imade po nakoliko sportskih klubova.

Na taj način imade nade, da će se sakupiti neka svota, da se uzmognu provesti bar najnužnije priredbe, poglavito da se dobije jedan trener za sve vrste sportova, koji će naš najbolji materijal primiti u svoju školu, te nastojati da ga što bolje spremi za izlučne utakmice, koje će se u to ime na godinu prirediti. Odbor se nada i izdašne pomoći sa strane države, jednako kao što rade i druge zemlje, pa se nadamo konačno, da će i naša država biti dostojno zastupana s našim sportašima na narednoj olimpijadi na godinu u Parizu.

Dr. B.

FILATELIJA.

U Zagrebu postoji Hrvatsko filatelističko društvo, koje izdaje svoj stručni časopis Filatelistu već V. godinu. To je ujedno stručno glasilo podružnica »H. F. D.« u Bihaću, Mostaru, Sisku, Tuzli, Zemunu i Srpskog Filatelističkog kluba u Beogradu. Časopis je mjesečnik, a naručuje se u upravi H. F. D., Zagreb, Duga ulica br. 5. Na cijelu godinu stoji časopis 60 dinara, a pojedini broj 5 dinara. Preporuča se, da se i đaci slože kao filatlističke grupe po razredima ili zavodima, pa da se pretplate na taj jedini hrvatski filatelistički časopis. U časopisu će naći filatelističkog štiva svake ruke, razne upute za sabirače, novosti i veliki broj ponuda za zamjenu maraka. U Zagrebu je na srednjim školama filatelistička đačka skupina, koja već nekoliko godina radi, te imade svoju upravu pod nadzorom jednoga člana H. F. D., te se sastaju svake nedjelje poslije deset sati u jednom razredu II. gimnazije. Đaci imadu i filatelističke tombole i lutrije, te se kod toga i lijepo zabavljaju.

Nove naše marke. Izašle su upravo posljednje marke iz tzv. Aleksandrove serije, i to po pet dinara, crvena, koja je jednaka kao i prijašnja s likom kralja Petra. Dalje je izašla marka po osam dinara ljubičasta, po dvadeset dinara zelena, kao prijašnja po četiri dinara, te konačno po trideset dinara crvenkasto žute boje. Kako se čuje, izaći će doskora nova serija naših maraka, koja se pravi u Münchenu u Bavarskoj, te će tada, po svoj prilici poslije nove godine, prestati kursirati t. zv. Aleksandrovo izdanje maraka. Prema tome će posljednje marke od dinarskih vrijednosti, koje su upravo sada izašle biti doskora rijetke, jer ne će biti dugo vremena u prometu.

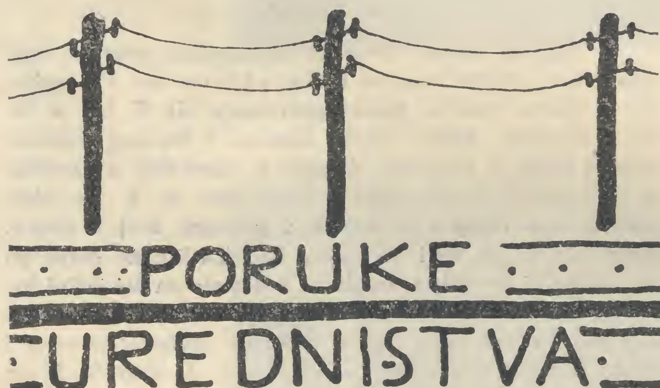
Poštanski muzej u Beogradu bit će doskora uređen za čitavu državu, kao što je to i u drugim državama. Tu će se izlagati sve, što spada na filateliju Jugoslavije, kraljevine Srbije poštanske uredbe u krajevima, koji su sada pod Jugoslavijom i bivše Crne Gore. Tu će biti izloženi prvotisci, klišeji, pokvareni cijeli arci, nacrti maraka, razne vrsti dopisnica i cjelina. Dalje će u poštanskom muzeju biti izlo-

ženo sve, što se tiče brzojava i telefona te tiskanica sviju vrsti.

Njemačka. Padom njemačke marke povisuju se dan na dan poštanke pristojbe. Dok su prije pisma stajala nekoliko feniga, a kasnije nekoliko maraka, počele su se doskora izdavati njemačke poštanske marke u vrijednosti od nekoliko stotina njemačkih maraka, dok su sada izdane poštanske marke i po više tisuća njemačkih maraka. Također su učinjene provizorne marke, jer se marke od manjih vrednota više ne mogu upotrebljavati, te su sve preštampane s većim vrednotama. Tako je dosada najveći provisorij izašao sa 20.000 maraka na marki od 25 maraka. **Dr. B.**

KNJIŽEVNOST.

Viktor Kralj: Ratni dojmovi. U tom djelu prikazuje pisac prije svega rat sa psihološke strane; njegovo razorno djelovanje na sve, što je u čovjeku lijepo i dobro; rat kao nužno zlo — nekoć i sada. Da uzmogne glavne karakteristike rata uopće, a modernoga ratovanja napose što zornije prikazati, pisac opisuje tri zatorne bitke na ruskom ratištu kod Dobre Noći, Gvozdjeca i Stanislavova. Kakve strahote proživljavaju nesretni žitelji onih krajeva, u kojima se boju bojevi, kazuje nam pisac u poglavlju: Sirote. Zanimljiv je posljednji prikaz iz ruskog zarobljeništva. Komu je stalo do poučne i ozbiljne lektire, taj može to djelo naručiti kod pisca: Trgovačka akademija, Zagreb, A-ul. br. 1; dobiva se i u knjižarama. Cijena Din. 20.—.

Uredništvo prije svega pozdravlja svoje suradnike, starije i mlađe, pa ih moli, da što izdašnije podupru svojim radovima naš opće poznati i omiljeli list »Omladinu«. Od prošle godine preostalo je još mnogo radova, od kojih će neki ući u narednim brojevima, a dosta ih je doživjelo žalosnu sudbinu, koja često ne će da poštedi ni vrlo dobra pera književnička, to jest — odoše u koš. Ali mladi naši saradnici neka zato ne klonu duhom. Mi ćemo ih, koliko to dopušta vrijeme i prostor, rado upozoravati na krupnije omaške, a oni neka naše upute primaju kao prijateljske savjete — i onda, kad će ti savjeti biti kruće naravi. Ništa se ne smije uzeti uvredom, što dolazi od uredništva, imajući sveđ na pameti: Nitko se ne rađa učenim. U to ime na posao!

D. T. Brod. Ne možemo uvrstiti Vaših radova uz najbolju volju: jedno radi sadržaja, koji malo ili ništa ne kazuje, a drugo radi jezika, što to znači: Visoko sunce posljednje zrake baca...? Ne može se reći: modre (!) vinograde, što... mjesto koji... itd. Vi imate mnogo dobre volje, pa će s vremenom biti i sposobnosti, ali treba još čekati, čitati i — učiti hrvatsku gramatiku.

Ivo Njanin. Spl. »San« i »Noć« ne mogu ući. I »Jutro« je jedva ušlo, i to nakon teške operacije. Misli Vam nijesu loše — naprotiv! — ali ruho ne odgovara. Vježbajte se! Javite nam se opet!

N. Š. Banj. »Na grobu majke« dobra je stvar, malo odveć plačna. Zamisao u »Smrzloj fontani« sretna je, premda obradba nije najbolja, ali ulazi. Ostale pjesme ne! Napose Vas upozoravamo na pjesme »Hram u duši« i »Šutite crni borovi«, koje u koncepciji svojoj ne bi bile loše, ali su za Vas očito preteške. Javite nam se čim drugim.

B. Cvjtk. Br. »Došla je jesen« ne bi bila loša, samo je je trebalo obzirom na glosu (Šantić) potpuno obraditi. »Tuga djevojčeta« ulazi.

Kinfing. »Stara pjesma« malo je kao banalna i čudna; ne zna se ni što ni kako. Verzifikacija je dobra, no zato ima jezičnih nedostataka. Ne može ući. Javite nam se doskora!

Miro K. M. Vaše pjesme »Iz moje ulice« i »Molitva« ne mogu u štampu. Budite realniji, pa će bolje ići. Kako bi bilo da pokušate u prozi.

M. V. Atos. »Romansa« djeluje kao neke vrste capriccia, ali bi je trebalo dotjerati. I »Pašu« bi trebalo preraditi i — čitljivije napisati.

S. A. K. »Iz života riba« suviše sjeća na školsku lekciju, pa se ne može štampati.

M. P. Š. Dubr. Vaše pjesme nijesu nažalost uspjele; ne toliko jezično koliko sadržajem. Uzrok će tomu biti u glavnom taj, što birate suviše apstraktna temata: »Čeznja«, »Vječna ljubav«. Za to treba mnogo više iskustva i fantazije. Držite se više realnoga svijeta.

Tonka Narić — Dvornik. Uz neke promjene uvrstili smo Vašu jednu pjesmu, a druga »Uz odar...« ne može ući već radi sličnosti u temi i onda je znatno slabija jezično, a pogotovu nije dotjerana obzirom na metriku. Pazite na akcenat i javite nam se opet.

Fr. D. Podbr. Pročitali smo Vaše radnje, no moramo zajedno s Vama ustvrditi, da su »samo neuspjeli pokušaji«. U »Priči o pčelici« početak bi još išao, ali poslije — tek navlačenje dosta nevjerojatna predmeta sad ovamo sad onamo. U pjesmicama ne valja ni metrika ni akcenat, a bez poznavanja akcenta nema razumije se ni metrike. Takve pjesme sjećaju na teška teretna kola, koja idu pokvarenim izrovanim drumom.

J. Š. Predaleko bismo pošli, kad bismo htjeli u tančine rasuditi Vaša dva prvenca: nemamo toliko vremena, a i papir je skup. »Pjesma »Početak oluje« čini se kao da je ponešto bolja od one druge, jer je realnija, ali za štampu nije. Pjesme su gotovo kaotičke naravi. s brda — s dola. No zato nemojte sustati, već čitajte marljivo dobre stvari i usavršujte se u jeziku.

J. Ivank. O. Kako bi bilo, da nam Vi kao primorac prikažete more. U Vašoj sličici »Povratak« tenor je ipak u glavnom osjećaj, koji Vas je obuzeo, kad ste nakon duga vremena opet ugledali svoje rodno more. Preradite, molimo Vas, tu stvar, ali bez onog suvišnog isticanja svoga ja — »da joj je sin doktor« — itd. I proširite malo, pa nam onda pošaljite opet.

C. A. S. U velikoj navali rukopisa nijesmo stigli da pregledamo Vaše pjesme, pa činimo eto istom sada. Pjesma »Konstantinov san« nepojmljiva je dosta i — nestašna, dok su ostale pune pretjeranog pesimizma, a i jezično su slabe.

A. I. Kuprin. Vaš »Istiniti događaj« nipošto nije za naš list, što i sami morate uvidjeti. Društvo se ljudsko danas općenito nalazi u znaku socijalnog i političkog prevrata, pa ne bi nikako bilo zgodno naturivati mladeži lektiru, za koju se bezuvjetno traži zrio, smiren i objektivan čitalac. Pošaljite nam što zgodnije.